

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

A SELMECZI M. KIR.

BÁNYÁSZ ÉS ERDÉSZ AKADÉMIA

IFJUSÁGI KÖRÉNEK

MILLENIUMI

EMLÉKIRATA

1763-1896

KG
13648

722
VIII/9
VIII 25

200

95

004

DEBRECZEN SZ. KIR. VÁROS
KÖNYVTÁRA.
004 csoport 100. szám.
Szap.

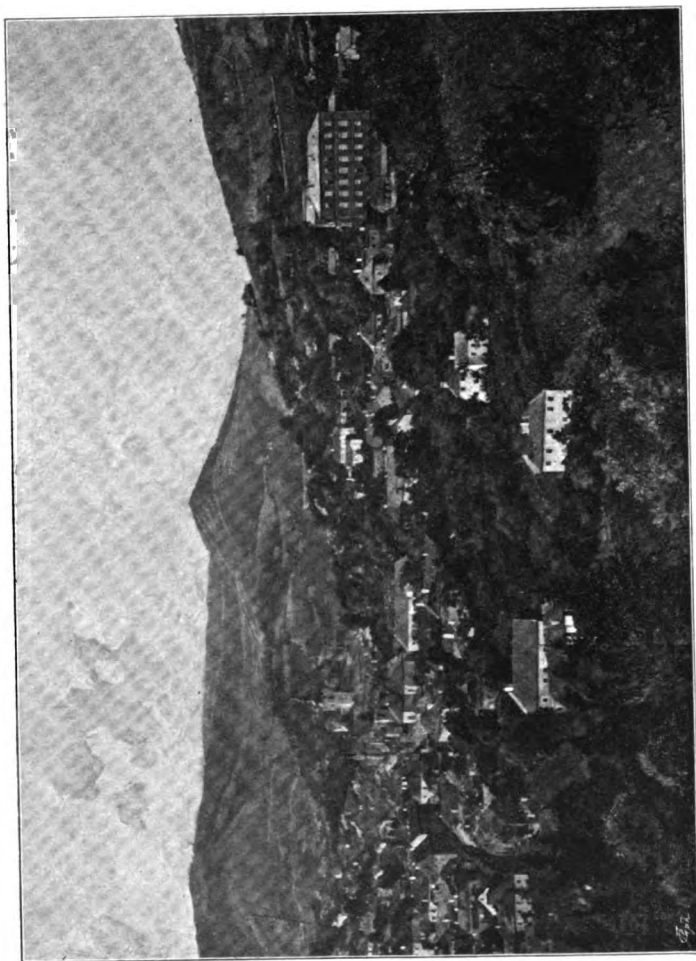

Tisztelete jelekül!

*Az udvari és bányászati akadémia
ifj. kör.*

Selencebánya

SELMECZBÁNYA LÁTÓKÉPE.

A SELMECZI M. KIR. BÁNYÁSZ ÉS ERDÉSZ AKADÉMIA
IFJUSÁGI KÖRÉNEK
MILLENIUMI EMLÉKIRATA.

1763—1896.

—————
A KÖR MEGBIZÁSÁBÓL SZERKESZTETTE
ZIVUSKA JENŐ,
KÖRI ELNÖK.

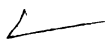
—————
KIADJA AZ AKAD. IFJ. KÖR.
(MINT KÉZIRAT NYOMATVA.)

—————
AZ EMLÉKIRAT TISZTA JÖVEDELME AZ AK. IFJ. KÖR KÖNYVTÁRÁNAK
GYARAPÍTÁSÁRA FORDITTATIK.

DEBRECZEN,
NYOMATOTT A VÁROS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1896 — 609.

KG 13648

1921. 963.

1489

1533.

ELŐSZÓ.

Ha nem is éreznél, hanem ünnepi multságok és felköszöntőknél állandóbb emléket akart állítani a selmeczi akadémia polgársága akkor midőn szerénységemet ezen emlékkönyv megszerkesztésével bizta meg. Célunk ezzel a munkával kettős volt. Először, hogy felelevenítsük a multaknak mindinkább halványodó képeit, másodsor pedig figyelmeztessük jövődöbeli utódainkat, hogy a mely egyesületeket azok komolysággal, egyszerűtettel megalkottak, olyan komolysággal tartsák is fenn, s a mily arany humorral színezték ki az ifjuság társadalmi életét, olyan értelemben tartsák fenn továbbra is. Hogy *ezen* céloknak megfelelünk-e, — a jövő illetékes megbirálni.

Teljes tudatában vagyok, hogy a történetiró szempontjából is sok kifogás eshetik, e füzetke ellen. Nagy igényekkel nem lépünk a bírálók színe elé, de még ezen igények határain belül is akad kívánni való. Ennek oka azonban nem az én, nem a mi lelkiismeretünkön ered, hanem az adatok olyan szegénységén, a mi pontos kutatások mellett sem tette lehetővé az ifjuság történetének *részletes* tárgyalását. Részletekbe bocsátkozni nem is lett volna czélszerű; akadályozott abban a kiadás nehézsége, a munka megszabott hossza.

Sokan, kik ez akadémián valaha végeztek, azon felszalalással fognak élni, hogy hiszen ez sincs, az sincs benne, a mi az én időmben történt, — pedig akkor sok minden történt. Nekik megfelelek. Csupán fő mozzanataiban akartam adni az ifjusági életet, a radikális változások nyomán. Hogy helyes pontokból vettem-e fel képeimet, valjon felfogásom szerint estek-e meg az átalakulások, arra a költő szavaival válaszolhatok: az idők szelleme az *írók* szelleme. Egyes alakokat és intézményeket aranyos köddel, vagy sötét felhőkkel takar be a mult, — az író hivatása, hogy ezeken át is *jól* lásson. Jól látunk, ha az igazság érzete vezérel. Igyekeztem megtenni.

A munka létrehozásában legnagyobb akadály volt a források csekély száma és szegénysége. A következőkből meritettünk: az ak. ifj. kör,

az önképző kör, az athléta klub, a kisebb vidéki körök jegyzőkönyvei, az akadémia hivatalos irattára, a szepesi társaság könyvtára, Faller Gusztáv akadémiai története, Breznyik Jánosnak a selmeczi lyceumra vonatkozó emlékirata, a Selmeczbányai Hiradó egykoru számai és a szem-fültanuk elbeszélése, kik közül köszönettel tartozom Vörös Ferencz, Pauer János, Vadas Jenő és Litschauer Lajos uraknak.

A munka kiadásának nehézségeit Debreczen szab. kir. város nagylelkűsége megkönnyítette, a mikor bekerülési áron állította ki emlékiratunkat. Fogadja érte hálás köszönetünket.

A fényképek felvételéért Litschauer Lajos kir. főmérnök urnak vagyunk lekötölvéve.

A kik résztvettek e munka megírásában, azoknak neve a fejezetek elején kiiratott, kivéve az enyémet, melyet nem tartottam szükségesnek külön-külön kitenni.

Ezen emlékiratot a közönség, főkép szaktársaink figyelmébe és jó indulatába ajánlva

Kelt Selmecz, 1896 Május 19.

maradok teljes tisztelettel

a szerkesztő.

A selmeczi akadémia rövid története.

Mintha a felvidék kis városai közt az elvonult tanulmányozásra és csendes kutatásra legalkalmasabbnak teremtetett volna, oly földrajzi fekvéssel áldotta meg a természet Selmecezt. Szerény völgy magas hegyek között, melyeket az örökzöld erdők zónája szegélyez, — bő teret ad mind a természet megismerésére, mind nagyszerűségének bámulására. A komor hegyek szívébe mély nyílások vezetnek: már a rómaiak és quaddok által megkezdett bányaművek. E földalatti titokteljes világ éppen a régiséggel járó hatalmas méreteinél fogva alkalmas helyül ígérkezett a benne való búvárkodásra. Selmeceztől kezdettől fogva egy természettudományi intézet birtokosának volt prae-destinálva.

Történeti nyomok mutatják, hogy már 1735-től fogva létezett Selmecezen valami bányaiskola, melyen élemedett bányászok adtak elő gyakorlati utasításokat, de technikai oktatásnak nyomára sem akadunk. A tudomány akkori színvonalához képest nagy szerepe volt a naiv hitnek, sőt babonának is. A bányász különben is hajlandó a mysticismusra, nem csoda tehát, ha a *bányarém* (Berggeist) és a *varázsvessző* (Wimschelruthe) segélyére sokat *támaszkodott*. A selmeczi bányaiskola történetében jelentős év az 1763-ik esztendő, mikor is Magyarország nagyasszonya, Mária Terézia királyunk egyrészt hű magyarjai iránt való hálából, másrészt a körülmények követelő alakulása folytán magasabb tanintézeté tette, majd később akadémiai rangra emelte.

A tanintézet első és egyedüli tanára Jacquin Vilmos báró volt, a ki a kémiai és mineralógiát adta elő. Utóda dr. Scopoli János orvos és bölcsészettudor, később páviai egyetemi tanár lett.

A tanintézet inkább magánjellegű volt, mely a gyakorlat szükségéinek felelt meg, mintsem a tudományos eszmélődést vallotta volna irányadó elvén. Még ugyancsak mint tanintézet kapta a mennyiségtani tanszéket is, melyet rendük feloszlataáig jezsuita papok töltöttek be.

1770-ben Selmecezt egy nyilvános és oly nagyhirű akadémianak szerencsés szállástadója lett. Miután Kolowrat Ferencz Antal gróf a selmeczi főbányahivatalnak tudtul adta, a királynak a főiskolára vonatkozó elhatározását és ez elhatározás köztudomásra jutott a selmeczi főiskola Európa messze országainak fiatalságát falai közé gyűjtötte. Minden dicsekvés és a nemzeti hiúság legyezetése nélkül mondhatjuk, hogy Magyarországnak jutott a dicsőség birtokolni a bányászat, geologia, ásvány- és vegytanra nézve oly neves intézetet, mint a milyen a theológiának a párizsi Sorbonne, a technikának Zürich, a jogtudománynak a hajdani Bologna. Alig említhetünk európai nemzetet, melynek legalább egy-két fia Selmecezen mint akadémikus ne tanult volna.

Az akadémia tanrendszerét számos külföldi főiskola elfogadta, közte pl. a párizsi „Ecole polytechnique“.

Körülbelül 6500 hallgatója volt az akadémiának ; a mely számra 1870-ig 5373 esik s e közül idegen nemzetbeli 2450 volt. A főurak is látogatták az akadémiát és mánás hallgatóinak száma ez ideig 125.

A nemzeti eszmének és a magyar szellemnek éppen német tannyelvénél fogva nem lehetett sokáig kifejezője és fejlesztője az akadémia ; de ha ezt nem is tette, annyi bizonyos, hogy Magyarország mindig szeretett emlék gyanánt élt az onnan eltávozott fiatal emberek lelkében.

Az akadémia életében általános érdekű dolog, 1807-ik esztendőig nem történt ; tantervek, tanszékek változtak és legfeljebb ama kérdés okozott mozgalmat, hogy a főiskola ne tétessék-e át az ausztriai *Siglisbergbe* ? Sajnos körülmény, hogy nem mint Magyarország kulturintézete tekintetett, hanem oly eszköznek, mely az összbírodalom céljait szolgálta. Innen van aztán, hogy Magyarország nem foglalhatott állást mellette s innen van, hogy a kamarilla jó belátása (?) szerint majd ide, majd oda akarta helyezni. De hát nem így volt-e ez akkor egész hazánkkal ? A fennebbi kérdés 1856-ban, de már sokkal határozottabban ismét felszínre került.

1807-ben egy új facultással növekedett az akadémia. Az anyatörzs új hajtással gazdagodott, a mikor az erdészlet egy új tanszékkal Dr. Wilkens Henrik Dávid személyében képviselve lett, de csak 1838-ban emelkedett az erdészlet iskolája akadémiaiává.

1848-ban az alkotmányos aera és a magyarosító szellem hatása látszik, mikor a magyar kormány egy magyar tanszéket állított fel a magyar erdész hallgatók számára, s erre Tordai Lázár Jakabot nevezték ki segédtanári minőségben.

1849-ben az akadémián az előadások szüneteltek. Az idegen elemek szét-szóródtak, míg a magyar hallgatók ott harcoltak igaz ügyünk mellett a többi magyarok soraiban.

A tanrendben a század folyamán számtalan módosítás történt, mégis a jelenleginek alapját, a főirányelvet Russegger József lovag akadémiai igazgató 1856-iki tervében megtaláljuk, a ki éles szemmel, szakértelemmel belátta, hogy az eddigelé eléggé zavaros tanmódba logikai lelket kell önteni. Úgy osztotta be a tárgyakat, hogy az első 2 évre az alapvető és segédtudományok essenek, míg a tulajdonképeni szaktudomány a harmadik év anyagát képezze. Ő praecizirozta továbbá a bányász és kohász studiumokat.

1857-ben erős vita tárgyát képezte : vajjon nem jobb volna-e valami egyetemi vagy más bányavárosba, (Bécs, Leoben, Pibram) helyezni az akadémiát ? Természetesen mindenikre nézve hoztak fel előnyös és ellenkező érveket, de Magyarország nemtője az elnyomatás sötét napjaiban is örködött : az akadémia itt maradt. A kérdést Ausztria 2 hasonló, műszaki intézet fejlesztésével oldotta meg, a mire Selmech megmagyarosodása szoritotta is.

Mikor a nemzet jogai 1867-ben érvényesültek, nagy jelentőségű változáson ment át a bányászat és erdészlet „almamaterje“, a mely változás sok érzelgőnek nem tetszett ugyan, de a magyar honfi csak lelkes örömmel fogadhatta.

Drága nyelvünk hangzott a katedrákról.

Tény, hogy Selmecz megszűnt a külföldé lenni; az a dics, mely hirnevéből eredt, elvesztette actualis alapját, mert hiszen kis nemzet vagyunk, melynek nehéz nyelvét nem tudták Európa más nemzeteinek fiai elsajátítani. De hiszen e szerint csak német nyelvében feküdt az akadémia jelentősége? Ellenkezőleg. Voltak megfelelő (de nem teljes) iskolák Németországban, Ausztriában és más államokban is, de a szakok száma és a kiképzés kitűnő volta Selmecznek hegemoniát biztosított.

Tény, hogy maga a város anyagiakban sokat veszített. Sokkal nagyobb volt azelőtt a hallgatók száma, s külföldről ide a dolog természete szerint csakis vagyonos családok fiai jöttek. Hanem: *suprema lex salus rei publicae!*

A magyar ifjúság jelentős missziót teljesített, mely bár kötelességszerű, de csodálatos eredményeinél fogva elismerést érdemel. Selmecz 25 év alatt magyar várossá lett.

Az akadémia erdészeti szakának megmagyarosítása Wagner Károly főerdőtanácsos és Lázár Jakab tanárok érdeme, a kik 3 évi cyclusban fejezték be e munkát. A bányamérnöki szak nemzetközi jellegénél fogva lassabban változhatott át.

A hetvenes évektől főtörekvése az akadémia tanácsának a modern technika minden ágát alkalmazásba venni s ezzel párhuzamban a megfelelő felszerelések, szükséges épületek szaporítása. Az előadás helyei szét vannak és voltak szórva. Régi helyiségek, de melyek részben jelenleg is használatnak: a Belházy-féle ház, a járásbiróság mostani épülete, a bányatörvényszék, a Fortuna, 1885-ben központi hely lett a Fritz-féle ház; 1890-ben pedig impozáns akadémiai palota épült.

Rövid kivonatban, minden érdeklődő előtt jelentős szempontokból adtuk az akadémia történetét, — inkább hatásaiban, mint a száraz statisztika felsorolásával.

Az akadémia legutóbbi szervezete facultásai szerint a következő: bányamérnöki, vaskohászati, fémkohászati, bányagépszépmérnöki, erdészeti és erdőmérnöki. A kik jogvégzettséggel bányahatósághoz, vagy erdőszámvevőséghez szándékoznak menni, az első, illetve az ötödik szakot végzik.

Az akadémia igazgatóinak és tanárainak névsora.

Igazgatók voltak: gróf Sauer Kajetán (1762—65), gróf Stampfer Toofil (1765—75), báró Mitrovsky Károly (1775—78), gróf Colloredo János (1778—90), báró Mitrovsky Károly (1790—98), báró Paulai Gerliczy Ferencz (1798—1810), báró Schluga Ignác (1810—16), Taktakenézi Drevenyák Ferencz lovag (1816—19), báró Révay János (1819—34), Svaiczer György (1834—45), báró Ritterstein Ágoston (1845—50), Russegger József lovag

(1850—63); 1863-tól 67-ig az igazgatói állás üresedésben volt, 1867-ben arra Báró Mednyánszky Déncst nevezte ki Ő felsége, a ki 1873-ig viselte e tisztelet. Pöschl Ede (1873—76), Farbaky István (1876—1892). Farbaky után mostanáig üresedésben van az igazgatói szék; mint igazgató helyettes Scholtz Vilmos működik.

Tanárok.

Jacquin Miklós, Pater Boda Miklós, Pater Tierenberger Károly, Schittkó József, Szelezcky János, Hårdinger Károly, Patzier Mihály, Prybila András, Möhling János, Reichetzer Xaver Ferencz, dr. Scopoli János, eggenbergi Ruprecht Antal, Höring Mihály, Delius Traugott Kristóf, lichtenfelsi Peithner Tádé, hanstadti Lang N. János, Reuth Frigyes Ferencz, Fierer N. D. Ó. Reilly, Lerchentbal N., Seidl Antal, Szócs András, Dr. Krause Ágost Lajos, Adriáni János, gróf Nyári György, Dr. Wehrle Lajos, Ertl József, Dr. Bachman József, Landerer Ferdinand, Faller Gusztáv, Niederrist József, felső-drichthomaj Pettykó János, Marschán József, Hönig János, Lucam Ferencz, Reuth Adolf János, Dr. Wilckens Dávid Henrik, Schmaal Frigyes, Feistmantel Rudolf lovag, Schwarz Frigyes Ignác, Doppler Kristóf, Jenny Károly, Farbaky István, Hauch Antal, Steinhaus Gyula, Angyal József, breinsteini Curter Ignác, Hellmer Károly, Hinterhuber Armin, Méhes Rezső, Richter Róbert, Paulinyi Sándor, Kerpely Antal, Dr. Scheneck István, Lollok Károly, Miller Albert, Szienniczky János, Litschauer Lajos, Pöschl Ede, Wagner Károly, Lázár Jakab, Fekete Lajos, Illés Nándor, Szécsy Zsigmond, Schwarz Henrik, Salamon János, Ferschin Ágost, Torma János, Schauenstein Antal, Szájbélyi János, Pistorius József, Ticze Vincze, Kubacska Hugó, Schreder Rezső, Winkler Béni, Scholtz Gyula. Hermann Emil, Cséti Ottó, Dr. Schwarz Ottó, Pauer János, Lehotzky Gyula, Soltz Vilmos, Gretzmacher Gyula, Dr. Fodor László, Bencez Gergely, Schelle Róbert, Vadas Jenő, Schenek Gyula, Maly Sándor, Staudner Jenő, Kostenczky Adolf, Faller Károly, Csibi Lőrincz, Dr. Tóth Imre.

Az akadémia ifjusági életének története.

Mária Therézia idejétől 1876-ig teljesen a német egyetemnek szokásai divottak a Selmeczi akadémián is.

Különös rendszer, a mely egyaránt impozáns hibáiban és erényeiben. Fő jellege az elzárkózottság, mely áttörhetlen fallal különítette el a hallgatókat minden külsőségtől, a minek azután megint meg voltak a maga jó és rossz oldalai. Jó oldala volt, hogy senki az ifjuság körében individiumot nem képezhetett, de megint az elkülönítés kizárta az idegenek rokonszenvét, s számos balitéletre adott alkalmat. A második alaptörvény volt a rend és föltétlen engedelmesség. Minden dologban alávetette magát az egyén a köznek és feláldozta önállóságát a *testvériség* nevében.

A barátságnek valódi istenítése fejlődött ki, melyet semmi czimen meg-

sérteni nem lehetett, s a hibák ezreit el tudták nézni egy emberben, de ha a kollégialitás ellen vétett, az nem csak mulatozási helyükről utasított ki, hanem kizárattott körükből is (Verschiess).

Mindenesetre előnye volt a burschenschaftnak, a mint később magyarul is nevezték „a társas körnek“, hogy az egymás iránti érdeklődés nemes vonásokat fejlesztett ki az ifjúságban. A szegény hallgatók életének megkönnyítésére havonkénti gyűjtés történt, valamint utazási költségeknek fedezésére is. A betegek mellé éjjeli, nappali őrizetet rendelt a praesidium, hogy őket szórakoztassák és ápolják. A mikor mulatozási nap (schachttag) volt, a kék szalagos saufcomissaerium korcsmáról korcsmára járt, onnan a hallgatókat kiszóllította, vagy kitiltotta, s a közös vigadóba utasította. Ittas akademikusat látni sohasem lehetett, mert ugyancsak a saufcomissaerium intézkedett hazaviteléről, melynek föltétlenül engedelmeskedni kellett.

Nem akademikussal, — a mint a bursch kifejezés mondja: philisterrel szemben becsületre és önézetre a szigorú lovagot kelle adniok, de az egymás közötti társalkodásnak hely nem adatott. Ha körükben mégis történt összeszóllalkozás, a feleket kivezették, s künn tanuk előtt (kivéve komoly becsületi ügyeket) ki kellett békülni. Az akadémikus temetése ifjúsági közköltéségen történt és történik.

Ezen szokásokkal szemben azonban ugyanannyi bajnak okozója lett a féktelen dorbézolás. Hetente létszer szerdán és szombaton este gyülekezés volt, a mikor aztán egész hivatalosan ment a sörivás. A ki lelkiismeretes bursch volt, az magába szedte már ifjúságában valamely betegség csiráját.

Azonkívül határozottan németesítő volt a társas kör, mely czéltudatosság nélkül is propagandája lett a német szellemnek és nyelvnek. Nem engedte, hogy a magyar ifjúság Selmecezen magyarosítson, hanem éppen ő hasonította mind ezt magához, valamint az egyéb nemzetbelieket is.

A társas kör gyülekező helye a városon kívül eső ugynevezett „neu sacht“ épülete volt. Tiszviselői: a praeses, a fuchs major, a cantus praeses, a pénztáros, a fuhrwerkek, s a saufcomissaerek voltak. A praeses képviselte a kört, s az estélyeken souverain jogú volt a mulatság menetének meghatározásában, az ivások elrendelése vagy felfüggesztésében. A fuchs major az első évesek vezére, közbenjárója volt. A cantus praeses az énekeket tanította, kezdte meg és vezette. A fuhrwerkek kötelessége a leittasultak kivitelében, a saufcomissaereké azok hazaszállításában állott.

Ha szokásaikkal a más nemzetbeliek a német mellett imponálni nem is tudtak, de a nemzeti jelleget mind nyelvük, mind viselkedésükben megtartották, az első maguk közt, a másodikokat nyilvános szereplések, mulatságok alkalmával. Színhagyomány a lengyel hallgatók festői visellete és gavallérsága, a melyben különösen az olaszok osztozkodtak velük leginkább.

A burschenschaft tovább egy századnál dominált, de mellette látunk már a jelen század elején a magyar ifjúság részéről oly törekvést, a melyből kitetszik saját érvényesülésének vágya. Megtámadni, a burschenschaft ellen fellépni senkinek eszébe nem jutott, s az újítók csekély száma miatt nem is lett volna észszerű, hanem csak annyit akartak a magyarok, hogy

mint egy közös haza szülöttei maguk között szűkebb baráti kört alakítsanak.

Határozott jegyzőkönyveket a magyar ifjúság külön vált működéséről nem birunk, hanem egykorúak tanúsága szerint, s a selmeczi ág. ev. lyceum történetének idevonathozó helyéből következtetjük, hogy a magyar ifjúságot magában foglaló, annak érdekeit előmozdító egyesület már a század első negyedében létezett. A harminczas évből pedig biztos adatok alapján állíthatjuk, hogy volt magyar egyesület, úgynevezett „selmeczi akadémiai magyar literaturai társaság“, melynek tagjai nemcsak akadémiai hallgatók, hanem lyceumi tanárok, tisztos városi polgárok is voltak, s az egyesület elnöke pedig mindig a selmeczi közélet egyik kiváló tagja; az utolsó 1847-ben Petyko András, bányatanácsos volt. A körnek áldásos működése a negyvenes évek második harmadában jelentkezik eklatánsan, mikor bizonyos Szláviáért lelkesülő lyceumi tanulók, bányász, erdész hallgatók és tót kisasszonyokból álló pánszláv társaságot bukattott meg befolyásával. A szabadságharcz romboló elemei ezétszorták a béke művét, s a harciba hívó harsonák elszóllították a munkásokat.

A kör könyvtára alapszabályának értelmében az ev. lyceumra maradt.

A magyar ifjúság soha nem hallgatta el érzelmeit. 1848-ban folyamodott az erdészeti szak *hallgatósága* a magyar kormányhoz, hogy magyar nyelven is tartassanak előadások, mire a közoktatásügyi miniszterium tordai Lázár Jakab erdészrt nevezte ki segéd tanáru, aki először adott elő az akadémian magyarul.

A szabadságharczban is volt része és tényleges szerepe a magyar akadémikusoknak. Beniczky Lajos kormány biztos toborzott belőlük egy csapatot. Turócz-Szent-Mártonnál a felbujtogatott tótok ellen, Kőrmöcznél pedig a rendes császári hadakkal szemben mint önkénytes tüzérek működtek. Világos után nem is jöhettek a jó érzelmű és loyális selmeczi bányahatóság területére, mert csak azok vétettek fel hallgatóku, a kik reversálist tudtak kimutatni, hogy nem voltak a *lászlók* között.

A szabadságharcz lezajlása után egyideig semmi egyesületi életet nem találunk. A Bachuralom kedvezett a burschok kicsapongásainak, hanem a magyarok bámatos letargiába süllyedtek, s a nagyidai cigányok irójának hangulata vett erőt lelkeiken. Megsemmisült az irodalmi társaság, s minden komoly törekvés helyét korcsmákban való titkos gyülekezés, tiltott dalok mellett való búszulás foglalta el. 1850-ben alakult a „Holló Zugoly“ (Krähwinkel) asztaltársaság, melynek tagjai apró lebujokban gyültek össze, ha volt elég tárgy: t. i. étel és ital.

A magyarok legjobban rokonszenveztek az olaszokkal. Jelenleg is beszélnek helyben bizonyos Francesco Zampari (1856) bányász mérnök hallgatóról, a kit lecsukott a Bezirkscomissär a rebellis Kossuth nótáért, s a ki végtére is megszökött Olaszországba a Garibaldi zászlója alá.

1862-ben akadunk nyomára a magyar ifjak egyesülési törekvésének. 1862 Október 10-én Wagner Vilmos, Hermann Emil, Mikó Albert, Kubacska Hugó és Schneider Sámuel akadémikusok egy „társalgási és olvasókör“ felállítására iránt folyamodtak az akadémia tanácsához, mely az alapszabályok felterjesztése után hajlandóságot mutatott a közmegegyezésre engedélyt adni.

Az alapszabályok felterjesztettek, s a tanári kar engedélyét a budai m. k. helytartótanács 1863. május 21-én kelt 36,323. számú leiratában az alapszabályok jóváhagyásával állandósította.

A társalgási és olvasókör együttesen az „általános társaság“ nevét viselte, melyből azonban 1871. okt. 29-én Kovács Gyula elnök és Nagy Gyula jegyző kezdeményezésére az ifjuság egy része elszakadt, s külön olvasókört alapított. Az általános társaságban dominált a bursch-felfogás, hiszen még 1877-ben, feloszlása előtt utólszor javított alapszabályainak egy pontja (12. §-ban) megengedi, sőt elrendeli, hogy az elnök a mulatság megzavaróit karhatalommal eltávolítsa.

Az általános társaság 1872. máj. 1-én Früstök József elnök és Reichenhaller Kálmán jegyző által átdolgozott rendszabályokat nyújt be a tanácshoz, hogy magát reformálnak nyilvánítsa s ez által térítse vissza az elszakadókát vagy keltse fel azokban a megbánás érzetét.

Az általános társaság így is csak öt évig maradhatott fenn. Uj idők hajnala virradt az ifjuságra; új eszmék születtek, melyek az ósdi egyletek romjain óhajtottak szebb életét teremteni.

A magyar nyelv tannyelvűvé tétele nagy rést ütött a burschenschaft romladozó épületén, de azt megsemmisíteni nem képes, ha az egykor oly nemes célú társaságnak erényei meg nem gyérülnek, s hibái meg nem gyarapodnak. Hiszen 1867 után még nyolcz évig virágzott a német társaskör; annak tagjai már majdnem mind magyar ifjak, s az akadémiai tanács legjobb indulattal viselkedett irántuk.

De a régi alakban nem volt meg a régi lélek. A burschenschaftok a napoleoni idők porosz „erényszövetség“-eiből eredtek, de hol volt az erény, ha csak az erőszakot és kicsapongást nem tartjuk az ifjuságban kedvesnek?

Az elsekélyesedést mutatja egyes clubbok (pl. Mistviech kompánia) alakulása, melynek fogadalma volt az örökös dorbézolás.

Erre mutat az ököljog, mely terrorizmussá fajult az elnöző és tehetetlen rendőrséggel, az igen *békés* polgárokkal szemben. Ha valamely korcsmásos vagy iparos nem tetszett csak egyetlen akadémikusnak, megköszönhette, ha csupán zár alá helyezték, a mi pedig sokszor bukását vonhatta maga után. ha meggondoljuk a város kicsinységét, a hallgatók számát, s annak mindenüvé való befolyását. Kellemetlenül érintette az is a társas körön kívül állókat, hogy annak tagjai felsőbb hatóságok előtt mindig előnyben voltak.

Ezen általánosan visszatetsző rendtelenségeken kívül a nemzeti érzés is sarkalta a *nyelvében is magyar* ifjuságot, mely szégyenlette, hogy mit sem tesz nemzetisége érdekében, sőt indigénákat tűr és nevel. Mind inkább torjedit a gondolat, hogy minden idegen intézménynek ott kellene végződnie, hol Magyarország kezdődik.

Csodálatos, hogy milyen lassan és milyen titokban indultak meg a társas kör elleni áramlatok. Védelmet az százados multja, hirneve, a büszke szellem, melyet tagjaiba öntött, az ellenzéknek pedig gyöngye fegyver volt a hazafiságra való hivatkozás, mert az akkori studentek németül üzték ugyan játé-

kaikat, de szívük igaz magyar volt. A germanizálás vádja nyelvüket, szokásaikat érheti, de érzelmeikre nézve rágalmazás volna.

Az elképzelt 28 akadémikus kezdte meg 1875 októberében; mind az olvasókör tagjai, kik a Weisz-féle kávéházban éjelenként tartották gyűléseiket. Nyilvános támadásról szó sem volt, csak egy új magyar egyesület megalakulásáról szóló eszmének terjesztéséről. De az események gyors fejlődésnek indultak.

Nevezetesen az erdélyi olvasó-kör november 1-re a kegyelet ünnepén elhalt tagtársuk Barabás Dániel sirjánál való szónoklással Vörös Ferenczet, a schachtisták nyílt ellenségét bizta meg. Vörös, a ki bizott eszméinek igazságában és bizott ókesszólásának hatásában, a sirnál mondott gyászbeszéd után melyet az egész ifjuság hallott, a következő felszólítást rögtönözte:

„És most engedjétek meg nekem, hogy e helyen született legbensőbb érzéseimnek adjak hangot.

Ez az öröm érzése a fölött, hogy e helyen együtt látom nagybirű akadémiánk ifjuságát pártárnyalat nélkül. Legkevésbé sem sértem meg emlékéit a földben pihenőknek, ha örömhöz azon vágyat csatolom vajha e helyről mindenikünk magával vinné az *egyesülés magasztos eszméjét*. Halottjaink, az akadémiai ifjuság halottjai, oly békén alusszák egymás mellett örök álmukat!

Szolgáljon ez jelképül mindnyájunknak a békülésre s hasson mindenikünk arra, hogy a válaszfal, mely az ifjuság közt fennáll, ledöntessék.

Fonoljuk meg, hogy az idő erősíti és szívóssá teszi e válaszfalat; fonoljuk meg, hogy önérdékünk parancsolja, hogy egymásnak kezét nyujtsunk; fonoljuk meg, hogy vezetőink jóakaró támogatása és a világ helyesítő ítélete kísérlelndi egyesületünket.

Essék bár megrovás alá szavam, kimondottam s ujra hangoztatom, egyesüljünk még ez évben; itt az idő most vagy soha!”

A beszédet mindkét oldalról megdöbbenés követte. Mig a schachtisták merész támadásnak vették, addig a kisebbség koldulásnak gondolta. Bár a szónok személybiztonságát alig tudták barátai megvédeni, a füstös fáklya fényénél, sötét temetőben új idők alapja lőn letéve. A beszéd a schachtisták nagy részét gondolkodóba ejtette.

Sokan kérdezték magukban: mért néznek engem idegennek, holott az nem vagyok? Talán ez a különöz viselet, a név tesz azzá? Vesszenek a külsőségek, ha hamisak.

Másnap reggel körülbelől 50 akadémikus kereste föl Vörös Ferenczet, a kik egy általános ifjusági gyűlés összehívását kérték az ő vezetése alatt,

A gyűlés az nap este, November 2-án a Marschalko (Semberi)-féle ház nagytermében összeült és éjféli 12 órára 88-an kimondották az egyesülést; a bursch és a magyar hallgatók egy közös „Magyar Társaságba” léptek, melynek alapszabályai még ez éjszaka két órájára elkészültek.

Az egyesülés így hát megtörtént. A schachtisták ügye verességet szenvedett ugyan, de még meg nem bukott.

Az egység, a szoros testületi szellem, a schacht éltetője megingott s leg-

nagyobb védőit kedvetlenség, a lemondás, vagy közöny érzései ostromolták. A schacht még egy évig haldoklott.

Egykoru feljegyzés szerint Amphibia álnévvel egy schachtista a következőket tette közzé: „Deczember 3-án tartott gyűlés határozatából a schacht társaság feloszlattatott és az utolsó schacht-tag megtartását 1876. Deczember 10-ikére tűzte ki, a mely a schacht tagok nagy tüntetésével végződött.

1877. Február 3-kán ezen feloszlási ünnepség pompával tartatott meg.“

Az a bizonyos deczemberi ülés tényleg megtörtént a társas kör korcsmajában, melyen az utolsó vótumot a kéményen keresztül kiáltották be. Ez az egy szavazat buktatta meg hivatalosan a schachtot.

A Burschenschaft fehér, zöld, fehér színű, ezüstös „Glück auf!“ felírásu zászlója, jegyzőkönyvei, névkönyvei egy vidéki körre, a „Szepesi Társaság“-ra szállottak át. A fuchsok jelvényét, a rókát eltemették, a sörös stiblit összetörték. Vége volt a romantikának.

A magyarosítók küzdelmét a kormány is sankcionálta, nevezetesen 1877-ben kelt 13,803. számú pénzügyminiszteri rendelet értelmében minden német diák-szokásra emlékeztető dolgot betiltott.

A régi gárda lemondással vette a dolgot, de hogy nem szivesen tette, kilátszik a schacht egy névkönyvéből, melybe az eltávozó hallgatók irták neveiket, s mellé néhány szó megjegyzést. Mindjárt a bekezdő lapon „pereant reformatores“ felírás van. Továbbiak közül a fenti Amphibia névvel aláírt verset igitatjuk ide:

„Wo sind die schöne Feste,
Die man einst aufgewichst?
Verschwunden, — und die Reste
Sind auch nun bald verwischt!“

A könyv vége felé: „Szomorúság, hogy ilyen időket meg kell élnünk, a mikor a barátság és testvériségnek fel kellett oszolnia.“ (Szepesi könyvtár.)

Végso küzdelmekben van valami megkapó és jól jövedőlték, midőn a barátság és testvériség feloszlásáról beszéltek. Mintha mai napokban csak külsőség volna az, a mi náluk legigazabb való volt. Nem csak a hallgatók egymáshoz való viszonya, de pozíciója is megváltozott. A mint tulságos férfiaságra kaptott a schacht, ugy szoktat a mai rendszer középiskolás szellemre.

Kár, hogy tünedeznek a napok, mikor előljáróinak szeretetből, belátásból engedelmeskedik az ifjuság, nem csak rideg kötelességből. Az igaz, hogy amugy hálátlanabb a vezetés, mert az előljáró teljes őszinteségét kívánja, de magasztosabb szabad szelleménél s azon ténynél fogva, hogy egyenes lelkű polgárokká, igazi férfiakká emelte a még kezdetben zsenge ifjuságot.

A vita moderna más irányban is hatott a schacht bukása óta. A kedélyesség helyett feszes, nagyvilágias styl ömlik el a selmeczi társadalom; a patriarchalismus napról-napra pusztul. Nem csoda tehát, ha néha-néha felcsendül mulatozó akadémikusok körében egy-egy régi diák-nóta, melyben nem a német-ségért, de vaskorának emlékéért lelkesedik.

A Burschenschaft elnökei 1858-tól kezdve a következők voltak: Herchenröther Albert, Ladislaus Szontagh (alias Csimboraszó), 1859, László József

(Baka) 1860, Gustav Oelweisz (Chokney) 1861, Arnold Scholtz (Canis) 1862, Gustav Bingel (Scandal) 1863, Viktor v. Dapsy (Brodsitzer) 1864, S. Tapscher (Canis II. alias Tink) 1865, Johann Luley (Lolla) 1866, Frantz Kulla (Schütz II., Hauptmann) 1867, Alexander Bóhr (Csimboraszó II.) 1868, alsómátyásfalvi Matyasovszky Jakab (Keeske) 1869, Karafiat Emil (Makaroni, Kazzo) 1870, Mészáros Aurél (Abt von Philipsbronn) 1871, Josef Hora (Bibesco) 1872, Adalbert Novák (Salamander) 1873, Alexander Maltz (Moré, Imo) 1874, Albert Jávorszky (Csimboraszó IV. Integral) 1875, Ludvig Márkus (Spezzi, Loppsz) 1876, Karl Góbián (Schmeks, Care) 1877, Julius Veisz (Bibesco, Jönköppings).

Az ifju „Magyar Társaság“ 1876-ik évben zászlót kapott. A lobogó nemzeti színű, a nyél fehér, valamint a zászlón levő szalagok is, melyek egyikére „Tudománynyal szolgálj a hazát“ jelszó, a másikára pedig „Péch Emma 1876“ szavak vannak arany brillantinnal kivarva.

A zászlóanya Péch Antal miniszteri tanácsos, bányaaigazgató úr neje volt. Ezt a zászlót, miután a magyar társaság az általános társasággal egybeolvadt, csak 1879-ig használták, s jegyzőkönyv szerint Balajthy Barnabás ifjuságkörü elnök két tanú jelenlétében átvette Litschauer Lajos bányatanácsostól 1883. június 30-án, s az ereklye az ifjusági kör könyvtárában őriztetik.

A magyar Társaság csak négy évig állott fenn, mert 1879. április havában Br. Feilitsch Arthur magyar társasági és Tavi Gusztáv általános társasági elnökök alatt a két egyesület összeolvadt a mai „Akadémiai ifjusági köré“. Az ifjusági kör alakuló közgyűlése 1879. május 22-ikén tartatott meg Demárcsek Béla első ifjuságkörü elnök vezetése alatt.

A magyar társaságnak mindössze négy vezetője volt: Vörös Ferencz, Herepéy Árpád, Staudner Jenő, br. Feilitsch Arthur.

A burschenschaft helyisége a városon kívül eső Schacht korcsma volt, de külön kávéházat is birt az ifjuság, ez a Steltz Flórián kávéháza volt, 55 évig egy és ugyanazon tulajdonos kezelése alatt. A felső Selmezen, a város kapuján kívül egy aknaház mellett áll a már rozoga Schacht korcsma. Kopár, sziklás helyen, a lehető legrosszabb fe járóval, úgy hogy csodálkozunk: miképen volt kedve a téli időben éjjel elszántága az ifjuságnak ezt a nyaktörő utat megtenni? Talán elzárkózottságának, talán ötletes kedvének volt kifejezője ez az elszigetelt kuria? Az épület belseje a következőkben adható. Az ajtó, a főbejárás felett belül a mindenható „Tempus“ szó van festve, melynek az az értelme, hogyha valami megkapható tárgyra kimondom, az az enyém lesz. A bejárástól balra hatalmas vaskályha áll, ugyanezen az oldalon a mellékszoba ajtója; jobbra pedig a terem négy ablaka van, melynek közti német bányász-és erdész dalokkal irvák tele. (pl. Schön ist das Bergmannsleben, herrlich ist sein Lohn!) A homlokzattal átellenes falat egy freskókép díszíti, melynek közepébe a német egyetemi ifjuság deák nyelvé, ünnepi dalának első versszaka van festve:

„Gaudeamus igitur,
Iuvenes dum sumus,
Post iucundum iuventutem,
Post molestam senectutem
Nos habebit humus.“

A falak meszelése lehullott, megbarnult; a gerendák, melyeken számos felírás elmosódott nyomai láthatók, igen korhadtak, porosak, füstösek. A nagy ivóből egy oldalszobába, onnan egy kamarába léphetni. Hanem ezek csak *voltak* így, a mennyiben az állam 1895. októberében bányászati lakást csináltatott a Schacht épületéből.

A „Magyar Társaság“ alakuló és gyülekező helye a Weisz-féle zucukrászda volt, melyet később a Fritz házban Molnár nevű korcamáros által nyitott helyiséggel cserélt fel. Az 1879-ben alakult „Ifjusági kör“ a Szentháromság-téren vett ki önálló kör helyiséget, melyet mai nap is az bir. A lakás kártya-, olvasó-, étkező-, könyvtár- és billiárd-szobákból és szükséges mellékhelyiségekből áll.

Állítólag a Magyar és az Általános Társaság egyesületekor, hogy a multak vizályt okozó emlékei megsemmisüljenek, mindkét részről elpusztították a jegyzőkönyveket. Elég meggondolatlan és kegyeletlen eljárás, ha a történeti hűség elhallgatása mellett azt is hozzávesszük, hogy Debreczeni Márton és Szlávi József, Reményi Ede és más jelescink kéziratát is enyészetnek adták.

Az „Ifjusági kör“ közgyűlése első ízben az 1879—80-ik iskolai évben hozott alapszabályokat. Alapszabályokon kívül azokkal egyenlő érvényre emelte a következő határozatokat:

1. Beteg akadémikusokhoz elnök ápolókat rendel a kör tagjai közül, a kik az ápolás sorrendje szerint neveiket bejegyzik s arról pontos jegyzéket tartoznak vezetni. (1879. május 28.)

2. A kör helyiségében semminemű kártyajáték meg nem engedtetik (1880. jan. 18). E határozatot az 1885-iki alapszabályok törlik.

3. *Bünyvádi és becsületbeli* ügyekben a közgyűlés által hozott ítélet meg nem másítható s annak kihirdetése után többé közgyűlés tárgyát nem képezheti. (1881. jul. 10.)

Az alapszabályok először Schreiber Ferencz, másodszer Réhling Konrád elnöklése alatt, 1885-ben, illetve 1894-ben javítottak és bővítették ki. Utóbbi alakban ez ideig felső hatóság által még nincsenek jóvá hagyva.

Az ifjusági kör, mint az egész ifjuság képviselője, testületi szellemének ébrentartója, a hazafiság eszméjének terjesztője minden nyilvános ügyben, melyek fentiekre vonatkoznak, eljár.

Hazafias ünnepélyeket rendez; jelesen október 6-dikán, márczius 15-ikén és Kossuth Lajos halálának évfordulóján.

A márczius 15-iki ünnepély sorrendje állandóan a következő: délelőtt istentisztelet a Mária menybemenetelének templomában, a mikor is a misénél a szolgálattételt akadémiai hallgatók végzik. Tizenegy órakor matiné a városi vigadóban. Délután $\frac{1}{2}$ órakor nyilvános szónoklás és ének a Szentháromság téren. Ezt követi az egész ifjuság zászló alatti kivonulása SzélaKnára, hol az 1849-ben elesett honvédek sírját megkoszoruzza és felette imát mond. Este az ifjusági kör által nyilvános estély tartatik.

November 1-én kivilágítja az elhunyt akadémiai hallgatók sírját; oda testületileg fáklyás menetben kimegyen.

Minden évben december 8-án hangversenyyel egybekötött irodalmi estélyt rendez; néha márcziusban műkedvelő színi előadást. A körnek hivatalos estélyei: októberben ismerkedési, a márczius 15-iki, a május 12-iki, mikor az ujonnan választott tisztikar bemutatkozik, végre a búcsúestély.

A felső magyar iskolák, vagy szakjaink küldöttségébe ő küld képviselőket az akadémiai ifjuság részéről. Így 1880-ban Rudolf trónörökös esküvőjére hat taggal, ugyancsak ez évben Wagner Károly főerdőmester temetésén megint annyival, az aradi vértanú-szobor leleplezésénél két taggal, Bedő Albert 25 éves jubileumán négy taggal, Kossuth Lajos temetésén tizenkét taggal, az 1892-iki pesti, és az 1895-iki debreczeni diák-kongresszusokon két-két taggal volt képviselve.

Jelenleg a kör következő ujságokat hordatja:

Budapesti Hirlap, Pesti Hirlap, Egyetértés, Magyar Hirlap, Fővárosi Lapok, Selmeczi Híradó, Selmeczi Hetilap, Felvidéki Híradó, Honti Lapok, Südungarische Reform, Zipser Bote, Egyetemi Lapok napi-, illetve hetilapokat; Magyar Salon, Budapesti Szemle, Über Land und Meer, Sport-Lap, Osztrák-magyar monarchia írásban és képből folyóiratokat; Borszem Jankó, Urambátyám, Fliegende Blätter éleczlapokat s végre a következő szakközlönyöket: Erdészeti Lapok, Bányászati és Kohászati Lapok, Természettudományi Közönlöny, Történelmi Lapok és Vadászlap.

A kör alapító tagja: az Emkének, a F. M. K. E.-nek, a tescheni magyar társaságnak, a Bányászati és Kohászati egyesületnek; az Erdészeti Egyesület, a Földtani társulat, a Természettudományi társulat, a Kárpát egyesület, az országos diákszövetség rendes tagja stb.

A jelenlegi impozáns zászlót az 1879-dik évben csináltatta a kör. A zászlóánya ő méltóságá Soltzonné Heincz Emma urnő volt. A lelkes selmeczi hölgyek is közreműködtek a díszes jelvény elkészítésében. A zászló halvány nemzetiszínű selyem, a bányászat és erdészet bordeaux bársony alapon fekvő, arany himzésű czimereivel, a két czimer közt a magyar koronával. A zászlón két, egy piros és egy kék szalag függ, az előbbin „Erdész üdv!“ az utóbbin „Szerencse fel!“ himzett felirásokkal. A lobogón „Tetteitek zengjék a haza dicső nevét!“ felírás olvasható. A zászlónyól fehér színű s rajta tíz centiméter távolságokban kis arany pajzsok vannak, melyekre a zászlóanya és a zászlóleányok, egy bányatanácsos, a selmeczi polgármester és a kör néhány tisztviselőjének nevei vannak bevésre, úgymint: Soltz-Heincz Emma, Seefranz Gusztáv, Péch Antal 1879, Ocsosvzky Vilmos, Benda Aranka, Dettrich Olga, Dimák Ilka, Divald Jetti, Fischer Berta, Hrencsik Kornél, Kaldrovich Ilona, Kálich Vilma, Laukó Kamilla, Litschauer Teréz, Péch Emma, Péch Ilona, Pöschl Evelin, Schnör Ilona, Schmutzer Janka, Schröder Emma, Szikrai Irma, Szlamka Anna, Titze Hermin, Vizner Emma, Zárecki Jenni.

Az ifjusági kör mindenha ellenőrizője volt tagjai becsületének és hazafiságának. Mivel hazafias tulbugzóságában egy odíozus román ügyben a tettek ellen jogkörén kívül eső rendszabályokat akart érvényesíteni, kénytelen

volt az akadémia tanácsa a zár alá helyezés és más terrorizmus ellen rendeltileg lépni fel. (1885.)

Az 1891-ik évben a személyes összejutkozések gyakorisága, a közgyűlések szenvdélyesége, a pártok magaviselete oly szoworu következményekre vezetett, hogy az akadémiai tanács kénytelen volt az ifjuság önkormányzatába beavatkozni s gyűléseit felügyelő tanár által ellenőrizni. E küldetéssel a hallgatók közszeretetésében s feltétlen tiszteletében álló tanár, Fekete Lajos főerdőtanácsos bizatott meg. Azonban már 1892. május 31-dikén ezen kötelék fel lön oldva; Pauer János, az akadémia titkára kijelentette, hogy a tanács gyámkodni többet nem akar, mert ugy tetszik, hogy a viszályok megszűntek.

Utóbbi időben nagy ünnepélyt tartott a kör az akadémia uj palotájának felszentelésekor 1891-ben, a mikor Wekerle Sándor, Bethlen Gábor gróf miniszterek is meglátogatták Selmecezt. Majd az 1892-dik év június 8-dikán Ő Felsége koronázási jubileuma alkalmából.

1895. májusában a kör ellen áramlatok indultak meg az ifjuság közt; ugynevezett „anarkhista“ párt szervezkedett. Ilála a végzetnek, hogy a higadtság győzött. A vörös szalagot kiszorította az áldozatkészség és ügybuzgóság s ha az ifjuságnak úgy tetszik, e nemes és neki tekintélyt kölcsönző egyesület még sokáig élni fog.

A kör tisztviselői: elnök, alelnök, két titkár, pénztárnok, ellenőr, két háznagy, két közgyűlési és két bizottmányi jegyző, fő- és alkönyvtáros, lapkezelő, a dalárda és zeneegylet karnagyai, öt bizottmányi tag. A bizottmány 22 tagot számlál.

A tagok használatára áll egy 900 kötetes könyvtár. A körnek alaptőkéje nincs; az évi pénzforgalom 3000—4000 frt közt ingadozik.

A mi felszerelés a kör helyiségében van, az mind az ifjuság közadakozásából vétetett s a körnek fenntartásával járó összes költségek az ifjuságot terhelik. A kör szervezetén, működésében javítani való alig van, csak azon újítást kellene behozni, hogy a kör minden évben nyomtatott jelentést tenne közzé működéséről. Ennek egyrészt az volna haszna, hogy minden tisztviselő érdemdussá akarná tenni szereplését, másrészt pedig az ifjuság élete, vívmányai, és sérelmeinek ismertetését Magyarország közvéleményének lehetne átadni.

Az ak. ifjusági kör elnökei 1879-től.

Kálnoki Bedő Albert diszelnök, Demárcsek Béla, Hammert Ágoston, Jákó Gyula, Linszky Károly, Delhányi Zsigmond, Veress József, Székely Mózes, Rignáth Ödön, Baliga Gusztáv, Balajthi Barnabás, Spotkovazky József, Regéczi Nagy Andor, Schreiber Ferencz, Koller János, Szokoly Elemér, Jankó Sándor, Dávid Béla, Micske Gusztáv, Hoffmann Géza, Sztancsay Miklós, Neuherz Béla, Koller Károly, Papp István, Réhling Konrád, Zivuska Jenő.

Közgyűlési jegyzők.

Geszner Lajos, Gecse Benő, Benedek Kálmán, Veress József, Csanádi Attila, Székely József, Balajthi Barnabás, Halász Géza, Csorbics László, Schemmel Károly, Takács Miklós, Mikolász Vincze, Dokupil Adolf, Tretter József, Holicska Imre, Konkoly István, Ribényi István, Slavenszky György, Csepella István, Makula Károly, Nikkmann Emil, Harwich Ernő, Albert Ferencz.

Az akadémiai athléta-club története.

1860. évtől 1896-ig.

Közli: *Harrich Ernő.*

Az akadémiánkon fennálló athléta-club eredetére 1860. évtől kezdve vannak adataink, melyek tanúsága szerint rendszeres gyuletre még ez évben nem következtethetünk. Ugy látszik, hogy az eszmék, melyek a tornászat megalapítását eredményezték, csak az 1860. év végén kezdtek érvényesülni. Két akadémiai polgár: Hampel Adolf és Cseh Lajos kezdeményezésére a „Leányvár”-ban testgyakorló órák tartattak; később a tornahelyiség a jelenleg is fennálló „Zöldfá”-ba tétetett át.

Legnagyobbrészt a kard- és vitérvívás gyakoroltatott, mely Böckh János — később osztálytanácsos és a m. kir. földtani intézet igazgatója — vezetése alatt szépen virágzásnak indult. 1864. évben a lelkes tagok távozása után a testgyakorlás ügye hanyatlásnak indult. 1865-ben akadunk nyomára egy akadémiai tornaegyletnek, melyet a Selmeceze visszatért Cseh Lajos — jelenleg állami geologus — alapított, s egyuttal a tornahelyiség a városi hatóság beleegyezésével áttétetett a mai helyére, az „Ó-vár”-ba.

A vívásban kívül a sulyzókkal és szereken való tornázás is lendületet nyert és általánosabb jellegűvé vált, a mennyiben az akadémiai ifjúságon kívül a helybeli gymnasium s leányiskola növendékei is gyakorolták magukat a tornázásban. 1868-ban Schmidt Lajos akadémiai hallgató vitte a tornázás szerepét 1869. év végéig, midőn felsőbb rendeletre a tornatanítás egy minősített tornatanárra bízott. A város köteles volt a helyiség berendezéséről gondoskodni s ezért az államtól 400 később 350 frt évi subventiot kapott. Ekkor lett tornatanárnak kinevezve Huber József, a ki még most is ügybuzgó vezetője a tornászatnak városunkban.

Ezen évtől kezdve 1879. évig az akadémiai ifjúság mintegy kiszorított a város által a tornászat teréről, a mennyiben külön díj fizetése mellett élvezhette volna csak a tornázást; holott a tornászatnak a városban való megalapítása akadémiai hallgatók érdeme. Hallgatagon bár, de az adatok azt bizonyítják, hogy akadémiai hallgatók nem igen vették e külön kötelezettséggel járó szivességet igénybe, hanem kellett léteznie valahol egy „akadémiai tornaegyletnek”, melyre az 1880–81. évben bukkanunk, hol az „akadémiai vitégylet” indítványozza a vele való egyesülést. Valószínűleg ezen akadémiai tornaegyletnek helyisége szintén az „Ó-vár” volt, azonban inkább csak névleg állott fenn. 1874-ben a város felmentette az akadémiai hallgatókat a külön díj fizetése

alól, kérve őket egyuttal, hogy minél tömegesebben vegyenek részt; de hogy nyert-e lendületet a tornászati, arra nézve nincsenek adataink.

Az 1879-ik évben nyomára akadunk az „ifjúsági kör“ keletkezésének, midőn is a nevezett év április havában az eddig létező két kör, u. m. a „magyar társaság“ és „ifjúsági egyesület“ egyesült „ifjúsági kör“ czim alatt. A nevezett két kör mindegyikének külön „vígylet“-e volt ez ideig — mely évtől kezdve? nem tudjuk, de e két kör egyesülése folytán egyesültek a vígyletek is „akadémiai vígylet“-té, mely a többi köröktől függetlenné nyilvánított. Ez időtájban tehát két testgyakorló körnek kellett léteznie, u. m. az „akadémiai tornaegylet“-nek és az „akad. vígylet“-nek.

A tornaegylet működésére nézve nincsenek adataink, de a vígyletnek rendszeresen vezetett jegyzőkönyve hűen tárja elénk a lelkes mozgalmat, mely az egylet felvirágoztatása érdekében megindult.

Az „akadémiai vígylet“ elnökül 1879. év június havában Hoós Ernőt választotta meg, ki a következő 1879—80. évben önkéntesi szolgálatát teljesítendő, az elnökségről lemondott, s helyette 1879. év október havában Lavotha Albert vette kezébe az egylet vezetését 1880. január 13-ig, midőn magánjellegű okokból lemondva tisztéről, melyet ügybuzgósággal s a tagok legbensőbb bizalmával viselt, Kremnitzky Ottó választatott elnökké.

Ez évben tisztán a vívás gyakoroltatott és pedig ebben jártas tagok vezetése alatt. A kardvívást rendszeresen Bárdossy Antal és Csia Ignác; a vítvívást pedig Tetmajer László akadémiai hallgatók vezették tankönyv szerint. Heti órák száma 2, és pedig hétfőn és csütörtökön d. u. 6—7.

Az 1880—81. akadémiai tanévben az elnöki tisztet Linsky Károly vette. Már az első évben érezte az ifjúság az egyletek egyoldalúságát s jónak látta a vívást a tornázással egybekötni.

Ezen körülmény folytán indítványozta az egyesülést az akadémiai tornaegylettel. Ez azonban csak az 1880—81. akad. év végén ment teljesedésbe, a mikor a jövő 1881—82. évre elnökké P. Tetmajer Lászlót választotta a két egylet egyesülése folytán létrejött „akadémiai torna- és vívóegylet“. Tetmajer elnöksége az új egyletet hatalmas ugrással vitte előbbre. A tagok szép számban jelentek meg a heti 4 órán, melyből 2 tornaóra s két vívóóra volt. Említés történik a jegyzőkönyvekben az iránt, hogy még a tanársegédek is felkarolták a vívást és tornázást. Nagyobb mennyiségben szereztek be kardok, keztyük s egyéb vívó és tornázó eszközök. A jegyzőkönyvek szép számú közgyűlésekről tesznek említést, s ez évben akadunk először nyomára az ac. ifjúság által rendezett s tánczczal egybekötött torna- és vívóversenyeknek, koszorúestélyeknek, ámbár már az előző 1880—81. évi jegyzőkönyvek is említik, hogy a „versenyzők jelvényei ugyanazok legyenek, mint az előző évben!“ Négy koszorut tűzött ki az egylet; hármat a legjobb tornázónak (a nyujtón, korlátton és sulyemelésben) s egyet a legjobb vívónak. A koszorut a szépnem erre felkért tagjaitól vette át a győztes. Mint pályabírák az akadémiai tanári kar tagjai s előkelő városi urak szerepeltek. A tagok egyforma öltözetben jelentek meg. Ez évben például fekete nadrágban s fehér ingben s a versenyzőknek ezen kívül külön jelvényük volt, melyet a mellükön viseltek. A tornacsoportok Huber József

városi tornatanár szervezte, ki ezért tiszteletdíjat kapott s az egyesület bizottmányi ülésén részt vett, mint tiszteletbeli bizottmányi tag.

A következő 1882—83-dik akadémiái tanévben elnök volt Hubert András ak. hallgató, a ki bár mindent elkövetett az egyesület céljának előmozdítására, eleinte a tagok részvétlensége miatt hanyatlani kezdett, de mégis sikerült az év közepe felé annyira felkelteni az érdeklődést a tagokban, hogy egy sikerült versenyt tarthattak márcziusban, mely igen fényes lehetett a kiadások után ítélve, melybe ezen verseny rendezése került s e mellett mégis szép tiszta jövedelmet nyújtott az egyesület pénztárának. A verseny táncmulatsággal volt egybekötve. E versenyen egy ötödik díj is tűzött ki, a ki mind a három tornaszeren, ugymint nyújtón, súlyzókkal és karfán leginkább kitüntette magát. Sajnos, hogy a versenyek eredményéről nincsenek feljegyzéseink, s így azokat nem közölhetjük, holott mindenestre érdekes volna nem tisztán a verseny eredményének, hanem egész lefolyásának is a leírása.

Az 1882—83. év végével a tisztújító közgyűlés Veress Sándort választotta egyhangulag elnöknek; ugyanazon gyűlésen indítványoztatott már, hogy a „torna- és vívőegyesület“ neve „athléta-club“ legyen s mint ilyen működjék. Ez indítvány elfogadása egyelőre elhalasztatott. Az 1883. év október havától 1884. január 26-ig adataink nincsenek. Veress elnöksége idejében szintén tartatott egy sikerült „tornabál“. Az egyesület négy díjat, Beél Gyula egy 5-diket tűzött ki. Egyébként úgy látszik, hogy a tagok ügybuzgósága alaposan lepadt ez év folyamán.

Az 1884—85-dik akadémiái évben az elnöki tisztet egy igazán lelkes athléta: Beél Gyula viselte. Alatta szépen virágzott a tornászat és vívás és ritka előkelő bált adott az egyesület, melyet már innen kezdve „akadémiái athléta-club“-nak nevezünk, miután már Beél elnöksége kezdetén tárgyalásokra akadunk új pecsétnyomó beszerzése iránt, melyen „akadémiái athléta-club“ felírás legyen. A rendelkezésünkre álló csokély anyagból is bizton következtethetjük, hogy Beél Gyula azon elnökök egyike volt, kiknek clubunk a legnagyobb elismeréssel tartozik, mert behozta a rendet a club ügycinek vezetésében. Így meg kell említenünk, hogy elnöksége alatt a jegyzőkönyvek a legnagyobb rendben vezettettek; behozta, hogy a tagok írják be sajátkezűleg nevüket az akad. athléta-club névkönyvébe s így azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy már innen kezdve a tagok számát is közölhetjük. Ez évben például 100 tagja volt a clubnak. A vívás is lendületet nyert, melyre a versenyen 2 díj tűzött ki, velocipéd versenyre is ez évben akadunk először. A club vagyoni viszonyai is jó állapotnak örvendtek. Külön vívótermet akartak a club számára bérelni. Folytak is ez ügyben a tárgyalások a selmeczbányai ipartársulattal, de nevezett társulat, mint az akkori jegyzőkönyv megjegyzi, nem viseltetett annyi előzékenységgel az akadémiái ifjúság iránt, hogy heti 3 órára átengedte volna a termet.

Az 1885. évi április 12-diki gyűlés hozta azon helyes határozatot, hogy a nyári meleg hónapokban a club helyisége a korcsolya-egyesület engedélyével a korcsolyatérre tétessék át, vívótermül az ott levő váróterem engedtetett át. Ugyancsak ez évben született meg a csónakázás üdvös eszméje, melyet

Regéczy indítványozott s egyuttal meg is bizta őt a club, hogy a csónak beszerzésével foglalkozzék s arról a clubnak jelentést tegyen. El is járt biven e megbízásban, de a csónakok magas ára miatt ez kivihető nem volt. A vívásban egy athl. clubi tag, névszerint B. Kovács Géza a gymnasiumi ifjúságot is oktató — ő igen ügyes vívó volt, s jelenleg is, mint halljuk, a nagybányai tornaegylet vívómestere.

Beél elnöksége alatt a rendezett versenyeken új pontokat látunk feltűnni. Így nevezetesen: síkfutást, távugrást, akadályversenyt. Ez évben kérte fel a club Dr. Schwartz Ottó m. kir. főbányatanácsost és akadémiai rendes tanárt diszelnökül, ki ezen tisztet készséggel elfogadta, s ma is érdeklődéssel, azt mondhatjuk: lelkesedéssel viseli szívében a club felvirágoztatása ügyét.

Tagok száma az ez évtől már rendszeren vezetett névkönyv tanúsága szerint 100. Kostenszky clubi tag egy érdekes felolvasást tartott pesti távgyaloglásáról. Elnök buzdította a tagokat vidéki versenyeken való részvételre, sőt a club küldött is ki egy tagot a szabadkai tornaversenyre: Kostenszky Pált, a club későbbi elnökét, ki 1885—89-ban vezette sikerrel a club ügyeit. A tagok érdeklődése ez évben még jobban emelkedett, a mennyiben javaslatba hozatott, hogy a heti órák száma 6-ra emeltessék fel, s első ízben akadunk nyomára azon körülménynek, hogy a club az akadémiai igazgatóság által megérősített alapszabályokat szerkesztett. Sikerült versenyek ez évben is tartattak. Tagok száma 117.

1886—87. évben elnök Tirts Rezső. A vívást Kovács Géza clubi tag vezette a felső major nagy termében. Márcziusban athl. clubi bál tartatott. Indítványba hozták, hogy a club tegyen a vidékre kirándulásokat, azonban a szép terv, nem tudni, mily akadályokba ütközött, csak terv maradt. Tagok száma ez évben 90 volt.

Az 1887—88-dik évben semmi új mozzanat nem tapasztalható, sőt ez évtől kezdve a tagok száma megcsappant. Elnök Mikolás Vincze. Az athl. club ügye úgy ezen, mint a következő 1888—89. évben Róth Flóris elnöklete alatt a rendes mederben haladt. Az 1889—90. évben Tuzson János elnöklete alatt azonban már hatalmas lépéssel jutott előre. Nem is említve az igazán előkelő athl. clubi bálakat és mulatságokat — az elnök fáradozásainak köszönhető hogy az athl. club a régóta tervezett csolnakázást megalapította; beszerzett egy csolnakot s ez által kellemes élvezetet nyújtott tagjainak. A csolnak eleinte csakis akad. polgárok által volt használható, ma már azonban jegyek váltása mellett a városi polgárság is élvezheti a csolnakázás élvezetes, s e mellett testedző sportját.

1890-ből van egy irat a kezünkben, mely a körmöczbányai m. kir. pénzverő hivatal által kiállítva a versenyekre küldött érmek értékéről szól. Dr. Schwartz Ottó diszelnök indítványára a club az eddig szokásban volt koszoru helyett a versenyekre ezüst és bronz érmet hozott javaslatba, a mi úgy anyagi, mint egyéb szempontból fölötte előnyös a koszorukkal szemben. Anyagi szempontból: a koszoruk 30—40 frtba jöttek darabonként, s így 3—4 koszoru ára 100—120 frt volt, míg Körmöczbánya pénzverő hivatala egy darab bronz érmet 85 krajczárért s egy ezüst érmet 3 frt 76 krajczárért állított elő. —

De más szempontból is előnnyel bírnak az érmek a koszoruk felett. Az érmek ugyanis szilárdságuknál fogva tartósabbak; míg a koszoruk levelei a szállítás alkalmával a legnagyobb vigyázat mellett is töredezték s jóval nagyobb helyet foglaltak el, mint az érmek.

A következő 1890—91. évben Bükkel János elnöksége alatt már a csolnakázás iránt való lelkesedés akadémiai részről lelohadt, s már készült a club a csolnakot el, vagy bérbe adni. Sajnosan tapasztaljuk, hogy ezen év volt a láncban az első szem, mely a hanyatlást megkezdette. A tagok száma 40—50 között váltakozik s a versenyek lassanként már elmaradoznak. Még 1891. év nyári félévében tartatott egy verseny, de már a következő évben nyoma sem volt a versenyeknek s athlétabáloknak. A csolnak ott hevert a szárazon fedél alatt télen-nyáron, használatlanul.

1891—92-ben Rimler Pál volt az elnök, ki maga eleget fázadozott a club felélesztésében, de pártolás hiányában a club hosszú időre álomba szenderült. Az 1892—93. évben Pfeffer Aladár elnöksége alatt még az első hónapban mutatkozott némi érdeklődés, de már a következőkben heteken át kongott a terem az ürességtől. Hiába várták a gyakorló eszközök, vasak, súlyzók, kardok a lelkes pártfogót, kinek néha-néha eszébe jutott volna, hogy a férfias erő a férfinak ezt az ékességét, a magyaros virtust fejleszse, művelje. Hiába! pusztul az erő s vele együtt az erély, a határozottság, a szellem!

1893—94-ben szintugy mint 1894—95-ben a club elnöke Remenyik Károly volt. Csak őszintén szólunk, midőn azt mondjuk, hogy neki sikerült az alvó testületbe életet lehelni s 2 évi működése után legalább egy jó állapotban lévő pénztárt adott át. Megmozgatott mindent, a mivel csak remélte a clubot régi jó állapotába visszaállítani; tervben volt elég előnyös feltételek mellett egy vívómester szerződtetése 6—8 hétre, azonban a tagoknak igazán megrovandó tétlensége miatt kivihető nem volt. A csolnak azonban vízre bocsátotta és meglehetősen jövedelmet hajtott a clubnak.

Ezzel elértük a jelen évet, az 1895—96-dikit. Jelenlegi elnök Róth Gyula, művezető és vívómester Harvich Ernő. A tagok száma 57, a mi elég szép százalék akadémiai hallgatókból, kiknek száma az ifj. köri névkönyv szerint 154-re rug; s így egy harmadrésze tagja az athl. clubnak. A tornagyakorlatokat maga az elnök Róth Gyula vezeti, a vívást Harvich Ernő. A vívók száma 12.

Vívó-órák száma hetenkint 3 félóra; az óra másik fele tisztán tornázásra s a 4-ik óra szabad vívásra és tornázásra fordittatik.

Nem érdemünket akarjuk előtérbe tolni akkor, midőn azt mondjuk, hogy „hála Istennek, az athléta-club él”; bárcsak buzdító beszédekkel s hogy ne mondjam — korteskedéssel tudjuk a tagok egy részét rábírni, hogy látogassák a clubot s nagy nehezen sikerült is őket felcsalnunk, s ma már annyira megkedvelték a tornázást, hogy szorgalmas látogatói a torna és vívó óráknak. Egy sajnos tapasztalatot azonban nem palástolhatunk el, s ez azon körülmény, hogy a vizsga hónapban a tagok majdnem teljesen mellőzik a tornázást, holott épen ez idő tájban volna szüksége a testnek leginkább az edzésre. Egy része ment-

hető az által, hogy a korcsolyatéren igyekezik, — hogy ugy mondjuk — üdülni az egész napi szellemi munka után.

Hogy mi lesz a club jövője? nem tudjuk.

Nem követhet el az ifjuság önmaga ellen nagyobb vétket, mint mikor megfeledkezik legszentebb kötelességei egyikéről: a testedzésről. Régi nótát ismételnénk, ha a tornászat szükséges voltát akarnók fejtegetni; csak annyit kívánjunk még, hogy adja Isten, hogy a tornaügy még csak ezután érje el aranykorát s akkor egészséges magyar ifjussággal fog dicsekedhetni a jövő.

Az akadémiai segélyző egyeslet története.

Közli: *Dr. Fodor László*, bányatanácsos.

Az Akadémiai Segélyző Egyesület az 1867-ben megalakult s a beteg akadémiai hallgatók segélyezését célzó „Akademischer Kranken-Unterstützungs-Verein“-ből fejlődött ki. Ezen egyesületnek, melynek elnöke végig Faller Gusztáv bányatanácsos, akad. tanár volt, s bizottsága hat tagból, s pedig 4 bányász hallgatóból (1 magyar, 1 német, 1 lengyel, 1 cseh), 1 erdész hallgatóból és a jegyzőből állott. 1868. nov. 22-én tartott ülésén Hollóssy Floris bizottsági tag azt a tervezetét mutatta be, mely szerint ez a betegsegélyző egyesület általános segélyző egyesületté alakuljon át. A gyűlés a tervezet tanulmányozására 5 tagu bizottságot küldött ki; mivel azonban az egyesület csekély (nehány száz frtnyi) vagyona nagyobb segélyezést nem tett lehetővé, a tervezet csak 1870. márcz. 2-án tartott gyűlésen s pedig ismét Hollóssy Floris sürgetésére valósult meg, a mennyiben a gyűlés elhatározta, hogy a szegény akad. hallgatókat rendszeres havi segélyezésért való folyamodásra szólítja fel, s egy év alatt 180 frtot ilyen segélyezésre fordít. A következő (ápril 6-án tartott) bizottsági gyűlés a segélyezést meg is kezdte, s április hóra 31 frtot szavazott meg.

Ugyanez év aug. 2-án nyertek megerősítést az egyesület alapszabályai, melyek szerint az egyesület célja: „az akadémia szűkölködő hallgatót készpénzzel, vagy más módon, különösen betegségek alatt gyógyszerek, s ápolási költségek fedezése által segélyezni“; a szabályok értelmében továbbá minden akad. hallgató köteleztetett az egyesület tagjává lenni, miért is a beiratásnál 3 frtot fizetett (ezen tagdíj 1875-ben 5 frtra emeltetett).

1875-ben a selmeczbányai hölgyek a „Selmeczi akad. betegápoló egyeslet“ alapították; minthogy tehát a szegény akad. hallgatók betegápolási költségeit azóta (s az egyesület viseli, az Akad. Segélyző egyeslet tisztán csak rendszeres havi, s esetleg rendkívüli segélyek nyújtására, valamint figyelembe vehető körülmények mellett a gyógyszerházi költségek fedezésére szorítkozik. De az egyesület 1875. évtől kezdve orvost választ a tagjai számára; az egyesület orvosai voltak, (s pedig 1875—1885. évi 150 tiszteletdíjjal): 1875. okt.—1878. márcz. Dr. Tóth Imre kincstári főorvos. 1878. márcz.—1882. okt. Dr. Kapp Jakab, tiszteletbeli városi tiszti orvos, 1882. okt.—1883. okt. Dr. Bardos és 1883. óta Dr. Stuller Gyula kincstári főorvos (s pedig 1885. okt.—1892. márcz. évi 250 frtnyi, ezentul évi 200 frtnyi tiszteletdíjjal).

Az egyesület vagyona szaporítására évenként rendezett

tánczestély tiszta jövedelme volt:

Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr
1872	525	86	1878	176	56	1884	101	15	1890	220	83
1873	200	51	1879	61	31	1885	40	88	1891	40	70
1874	105	09	1880	109	43	1886	—	—	1892	106	59
1875	248	72	1881	30	55	1887	78	08	1893	81	76
1876	151	62	1882	—	—	1888	—	—	1894	118	62
1877	62	82	1883	269	26	1889	28	26	1895	154	98

Említendő, hogy a solmeczi két pénzüintézet a Segélyző Egyesületet évenként kisebb nagyobb (10–25 frtnyi) adományban részesíti.

Az egyesület vagyona volt:

Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr
1871	1462	16	1877	3435	67	1883	4885	36	1889	6248	62
1872	2395	27	1878	3595	67	1884	5123	37	1890	6435	48
1873	2456	58	1879	3702	80	1885	5230	07	1891	6539	50
1874	2835	83	1880	3781	95	1886	5475	33	1892	6803	71
1875	3193	40	1881	3996	73	1887	5569	07	1893	7023	98
1876	3292	21	1882	4434	06	1888	5840	05	1894	7316	62
									1895	7595	78

Segélyezésre fordított:

Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr
187 ² / ₃	419	—	187 ⁸ / ₉	496	—	188 ⁴ / ₅	960	—	189 ⁰ / ₁	565	—
187 ³ / ₄	365	—	187 ⁹ / ₁₀	588	—	188 ⁵ / ₆	987	—	189 ¹ / ₂	612	—
187 ⁴ / ₅	503	—	188 ⁰ / ₁	594	—	188 ⁶ / ₇	918	—	189 ² / ₃	608	—
187 ⁵ / ₆	563	—	188 ¹ / ₂	716	—	188 ⁷ / ₈	784	—	189 ³ / ₄	594	—
187 ⁶ / ₇	677	—	188 ² / ₃	703	—	188 ⁸ / ₉	787	—	189 ⁴ / ₅	614	—
177 ⁷ / ₈	600	—	188 ³ / ₄	853	—	188 ⁹ / ₁₀	736	—			

A Selmeczi Akad. Betegsegélyző Egyesület vagyonát 1884-ben az Akadémiai Segélyző Egyesületnek adta át oly föltétellel, hogy a tőke kamatai szegény beteg akad. hallgatók gyógyszerértári költségeire használtassanak föl, a tőke pedig, ha a betegápoló egyesület újból szerveztetnék, ezen egyesületnek annak idején adassék át. Ezen Egyesületnek, melynek elnöki tisztségét elejétől végig Farbaký Istvánné, fajkürthy Kürthy Piroska urnó viselte,

vagyonra volt:

Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr	Év	frt	kr
1875	502	86	1885	1419	97	1889	1418	17	1893	1527	56
1876	614	—	1886	1443	38	1890	1366	69	1894	1621	14
1878	837	13	1887	1371	04	1891	1385	97	1895	1684	16
1884	1404	02	1888	1398	54	1892	1482	13			

Az akadémiai Segélyző Egyesület elnökei a következő akad. tanárok voltak: 1871-ig Faller Gusztáv bányatanácsos, 1876-ig Dr Schenek István főbányatanácsos, 1891-ig Solcz Gyula főerdőtanácsos, ez idő óta Dr. Fodor László bányatanácsos.

A hallgatók közt fennálló különböző vidéki körök.

Említett nagyobb általános társaságokon kívül vannak még kisebb u. n. vidéki körök, melyek Magyarország egyes kerületeinek, megyéinek, sőt városainak fiait vannak hivatva szorosabb egyesülésre inteni. Valjon czélszerű-e ezen decentralizáló természetű köröcskék fentartása az ifjuság egyetemes érdekeinek szempontjából, azt e helyen vitatni nincs szándékunkban, de annyi tény, hogy jobb volna minden igyekezetet, tehetséget, vagyont és áldozatot az „Ifjusági kör“ felvirágzására fordítani. Mint a vidéki körök példányképeinek, a dunántuli körnek történetét, célját bővebben adjuk, míg a többiekét csak kivonatolva.

A mi a czélt illeti, ebben minden vidéki társaság megegyező, tehát elég lesz, nehogy ismétlésekbe essünk, az elsőt kitüntetni.

I. A dunántuli kör története.

Közli: *Tauber Ödön.*

A „Dunántuli kör“ 1879 óta van. A kört Jákoy Géza, Balogh Kálmán, Kiss Béla, Csupor István, Kondor Sándor, Nesnera Jenő bányászok alakították meg: első elnökévé Balogh Kálmánt, jegyzővé Jákoy Gézát választotta meg.

Az alapszabályok elkészítésével Jákoy Géza jegyző lőn megbizva, ki erre megbiztatásának oly gyorsan és oly sikerrel felelt meg, hogy az alapszabályok már 1879. év május 20-án, miután egy gyűlésen felülvizagáltattak, az akadémiai igazgatósághoz jóváhagyás végett felterjeszhetők voltak, és az általa készített alapszabályok kevés változtatással ugyan, de az ő összeállítása szerint ez ideig is érvényben maradtak.

Ezen alapszabályok szerint a kör célja: (2. §.) a kebelébe fogadott tagok szakképzetésének megkönnyítése, s a szegényebb sorsúaknak tehetség szerinti segélyezése, továbbá: tagjai közt a bensőbb barátságának fejlesztése.

A 11. §. szerint a körnek fenállásához 10 tag kell; az esetben, ha 10 tagnál kevesebb lenne vagy, ha a tagok részvétlensége miatt magát tovább fönn nem tarthatja, feloszlik és pénzbeli vagyona az akadémiai segélyző egyesületre, ingó vagyona (t. i. könyv- és szertára) pedig az akad. ifjusági körre száll.

A körnek 1882. év márczius 29-én tartott ülésen jelentette Kiss Ferencz elnök, hogy az alapszabályok ugy az ő, mint hivatalbeli elődei többszöri sür-

getés daczára csak most érkeztek vissza a kör elnökségéhez az akad. igazgatóság jóváhagyásával, melyeket a jegyző felolvasván, elnök buzdító szavakkal kéri a tagokat azok szigorú megtartására, s a kör érdekeinek szívükön való viselésére.

Az 1884. év október 19-én Godina Lajos elnöklete alatt tartott közgyűlésen elhatározott egy körű czimer festése, mely azonban csak 1888. évben (Kaan K. elnöksége alatt) készült el. A czimert, mely egy fél cserkoszorún álló Pannóniát ábrázol, Balogh Vilmos körű tag festette. A cserkoszorún igen ügyesen vannak a dunántuli vármegyék czimerei beillesztve.

A czimer olajfestés csinos kerettel ellátva, az akad. ifjusági kör nagytermében van elhelyezve. Ugyancsak az 1884. év október 19-iki gyűlésen vétetett fel a körbe két horvát származású hallgató (Seculik Vladimir és Simátovics János I. éves erdészek) azon indokkal, hogy így azok magyarosodása gyorsabban fog megtörténni. Horvát ifjak ezután bármikor beiratkozhattak a körbe rendes tagul.

Az 1887. év december 1-én tartott ülésen a baza távozó dunántuliaknak gyűjtő-ívek adattak, melyeken befolyó összegből egy könyvtári szekrény szereztetett be. 1889. november 16-én határozott el egy elnöki szalag himeztetése. Gözsy elnöksége alatt átdolgozott alapszabályok 1890. április hó 25-én hagyattak jóvá az akad. igazgatóság által.

Ezen alapszabályok az 1879. május 20-án keletkezett alapszabályoktól némi változások által különböznek. A Dunántuli kör elnöki szalagja, melyet 1890-ben Divald Agatha urnő készített, nemzeti színű selyem Magyarország arany himzésű czimerével és „Üdv Pannóniának“ körirattal. A „Dunántuli kör“ szokásaiban, mulatságaiban, tagjainak származásához hiven első alapításától fogva mai napig törzsgyökeres magyar. A kör segélyezésre szoruló szegény tagjait tanulmányaik könnyebb folytathatása végett a szükséges tankönyvekkel látja el, mely cél elérhetése végett egy bányászati, kohászati és erdészeti szakmunkából álló kézi könyvtár áll rendelkezésükre. A pénztár is elég rendezett viszonyok között áll és e sorok írása alkalmával pénztári készletünk 40 frtot tesz ki.

Ez estélyek vagy nyiltak, vagy zártak.

A k. t., hogy egymásnak emléket nyujtsanak, évente egy csoport fényképet készíttetnek, melyből egy példény a körű albumba helyeztetik el.

Táblázatos kimutatás.

A „Dunántuli kör“ tagjairól és tisztviselőiről.

1879. április 24. tagok száma 10 (?), elnök Balogh Kálmán. 1879—80. t. sz. 17, Kiss Béla elnök. 1880—81. a t. sz. 25, elnök Linszky Károly. 1881—82. t. sz. 31, Kiss Ferencz. 1882—83. a t. sz. 29, elnök Gianane Virgil. 1883—84. a t. sz. 22, Halász Géza. 1884—85. a t. sz. 45, elnök Godiana Lajos. 1885—86. a t. sz. 48, elnök Tompa Kálmán és Nick Mihály. 1886—87. a t. sz. 38, elnök Kaan Károly. 1888—89. t. sz. 45, elnök Szabó Ferencz és Móré László. 1889—90. t. sz. 40, elnök Schusztér Lajos, később Gözsy Gyula. 1890—91.

t. sz. 31, elnök Vernees György. 1891—92. t. sz. 36, elnök Molnár István. 1892—93. tag. sz. 38, elnök Biró Zoltán. 1894—95. t. sz. 26, elnök Fozman Gyula. 1895—96. t. sz. 27, elnök Tauber Ödön.

Bánátia.

Közli: *Becker Alajos.*

Ez a kör igen régen, mondhatni majdnem egyidejűleg az akadémiával alakult meg és pedig megalakította az akad. hallgatók azon része, mely a hajdani Bánságból származtatta magát. Magyar hallgatók nagyrészt Erdélyből, Bánátból jöttek Selmeczre 1870 előtt. Az 1873—74-iki tanévben a tagok száma csak három volt, a kik név és vulgó szerint: Ortmayr (v. Kiriz), Farkas (v. Komet) és Maderspach János (v. Ritter Kuncz von Kaufungen). Akad. tanulmányaik befejeztével a kört feloszlottnak nyilvánították és a köri vagyont a Zepusiai körnek adták át azon kéréssel, hogy addig, a mig legalább hét bánáti ujonnan életbe nem lépteti a kört, sziveskedjék azt magánál megtartani.

Már a következő tanévben sikerült Balás Béla (v. Blondel) buzgóságának egy alakító gyűlést és ideiglenes bizottmányt létesítenie. Az ideiglenes bizottmány élén mint kör elnök Carpinisianu (v. amphibia) állott, a többi tagjai Caval és Susich voltak. A bizottság elismerésre méltó munkásságának sikerült rövid idő alatt a kör szabályokat ujonnan kidolgoznia s miután azokat a „Veteranen Versammlung“ helyben hagyta, rendes végleges bizottmány választása következett, melynek eredménye a következő volt: elnök Balás, jegyző Helmich, pénztáros Hasala lett. Az előző évekből rájuk maradt egy album, mely az összes volt tagok fényképeit tartalmazta, egy jegyzőkönyv és egy elnöki szalag, melyben a Schacht színeit aranyssával a Bánát színeivé egészítette ki. Száraz és nedves gyűlések váltakozva követték egymást, különösen utóbbiak az akkoriban hirneves „trilogia“ Hinz, Carval és Krokodil veteránok közreműködése mellett igen kedélyesen folytak.

Még ugyan azon tanévben azonban az a sajnós körülmény zavarta meg a kör békés működését, hogy az elnök és tagok között a Schacht magyarizálása fölötti nézeteltérés folytán Balás leköszönt és a kör élére mint elnök Maderspach és mint jegyző B. Kiszely Géza jutottak.

Mint az akadémiái társulatok legtöbbjének, úgy a Délmagy. Körnek is is válságot hozott az 1876-iki esztendő, a melyben a Társaskör vagy Schacht fel lett oszlatva és egyszersmind kijelentve, hogy azon vidéki körök is, melyek a Schacht szokásairól le nem mondanak, hasonló sorsra fognak jutni. Alapszabályainak 6. §-a értelmében a Délmagy. kör a Schachtal kapcsolatban állott és így annak feloszlata következtében az idézett §. is semmissé vált.

Az 1876-iki év december hó 13-án tartott közgyűlésen Maderspach elnök indítványa, hogy a körben ezentul csak az Általános Társaság tagjai vétessenek fel írásbeli folyamodvány alapján, egyhangu elfogadtatásra talált. A közgyűlés ugyanekkor kimondta, hogy a kör alapszabályai a Schachttól

visszakövetelendők és az ezen célra megválasztandó bizottság által a megváltozott viszonyoknak megfelelően teljesen átdolgozandók; a bizottság tagjai elnök, jegyző és Bertalan rendes tag voltak. Ugyanazon időben kezdte legelőször a kör a „Neue Temeswarer Zeitungot“ járattani, a mely lap az ifj. kör helyiségében lett használatra elhelyezve és a jegyző gondjaira bízva. Akkoriban történt az is, hogy a „Kassai Társulat“ a körnek adományozta könyvtárát, minek folytán a környi vagyon tetemes számu könyvvel szaporodott.

Még Maderspach elnök korában az 1877. évi deczember 11-iki közgyűlésen lett kijelentve, hogy a társaság újonnan kidolgozott alapszabályait az akad. Igazgatóság megerősítette és általános lelkesedés között mondták ki, hogy a jegyzőkönyv ezentúl magyar nyelven vezetendő.

Szepesi társaság.

Közli: *Wick Gyula.*

A „Szepesi társaság“ Selmeczbányán egyike a legrégebb vidéki köröknek. Keletkezéséről biztos adatok nincsenek, mert csak 1865—66. évtől vezettek rendes jegyzőkönyveket, még pedig német nyelven, csak 1880-tól kezdve vannak magyar jegyzőkönyveink.

Az 1865-iki évben volt társulati elnöknek Windt Hugónak köszönhető, hogy ezen időktől kezdve minden a Társaságot érdeklő esemény, rendszeren fel lett jegyezve, és hogy a régi 1862-ik alapszabályok átalakítva érvényre emelkedtek.

A mi a tagok számát illeti, az évek során igen különböző volt. 1875—76-ban volt a legtöbb, mikor is a körnek 42 tagja volt, míg 1890—91-ben alig volt 6 tagja.

Van a körnek 300 kötet könyvet tartalmazó könyvtára, melyben még a megye czimere, a zászló „vivat et crescat Szepesség“ felirattal, a régi Schacht társulat zászlója, továbbá a Társulat képes albuma, melyben 1865 óta, minden évben le vannak fényképezve a társulat tagjai, őriztetik.

A Dunáninneni kör története.

Közli: *Matusovits Péter.*

A Dunáninneni kör 1889-ben alakult Zorkóczi Samu elnöksége alatt 29 taggal. Tagjai mind azon akad. polgárok, kik dunáninneni illetőségűek (nem számítva bele a Szepesi társasághoz tartozó megyéket); célja a tagok segélyezésén kívül a nemzeti eszmék ápolása. A Dunáninneni körnek mintegy bölcsőjéül lehet tekinteni az 1877-ik évben Trattner Emil indítványára megalakult „Selmeczvidéki kört“, mely azonban 1890. év július 20-iki gyűlésén belátván a már ekkor megalakult „Dunáninneni kör“ mellett fölöslegességét, Rainoha Gyula elnök indítványára feloszlott és vagyonát a „Dunáninneni körnek“ adta, melylyel megszólván egybe olvadt.

A Dunáninneni körnek vagyonát egy 253 kötetből álló könyvtár képezi, mintegy 600 frt értékben Évi bevételei a 60 frtot meghaladják. A tagoktól bejövő díjak könyvek beszerzésére fordíttatnak.

A körnek élén elnök áll, ki mellé a következő tisztviselők lesznek választva: titkár, pénztáros, jegyző és 4 bizottmányi tag. A tisztviselők minden év május havában ujonnan választatnak meg egyhangulag vagy szótöbbséggel. A kör minden hónapban legalább egy közgyűlést tart eluők lakásán, melyet mindig bizottmányi ülés előz meg.

Hogy tagjai között minél nagyobb legyen a barátság, a kör havonként egyszer társas összejövetelt vagy estélyt rendez. A körnek alakulásától mostanig 197 tagja volt, melyből 1 évre átlag 23 tag esik. Mostanig elnökei voltak: Selymesy F., Zorkóczy Samu, Stefanko András, Pauchly Rezső, Gombossy József, Fischer Károly és Dvorzsák Henrik; titkár Trexler Gyula, jegyző Marek László, pénztáros Matusovits Péter, könyv- és szertáros Plachy Teofil. bizottmányi tagok Bőhm Vilmos, Matusovits Károly, Burkart F. és Ráth Ferencz. A kör jelenlegi tagjainak száma 40.

Irodalmi élet.

„Ti, kik szerettek ébren álmodozni,
Kiknek szive örül még az örömek,
É keservesen zokog, ha bánat éri,
Jertek körém, s figyeljete szavamra.“

Wahlner.

selmecz magyarrá lett; úgy hozta magával az idő, a helyzet és a jog. Az akadémia, a föld Magyarországé, legyen nyelve, szelleme, szive azé. Az újítás minden ósdi és idegen szokást kiirtott; s a milyen áldásos volt reánk nézve, oly leverő azokra, kik a külföldiek által átültetett dolgokban legszebb emlékeiket látták kipusztitva. Különösen a szenvedélyes ifjukor költészete, annak dalai birtak rá különös varázsszal, mert a különöz élet különöz irodalmat is teremtett. Ha a régi akadémikus nótákat olvassuk, meglep azoknak változatossága és lehetetlen azt nem látnunk, hogy az a külföldi fiataltság a legnagyobb vonzalommal viseltetett hazánk iránt. Pajzán kedv tombol az egyszerű, néha drasztikus sorokban, mikor Bachus istennek áldoz az egymásért élő, haló, lelkesült baráti kör; bánkódás szól az elmúlt szép jelenetek után, ha Selmechtől válni kellett, s a megrendült férfiszívnek fenséges akkordjai hangzanak fel mikor egy-egy jó czimborát kísértek ki örök nyugalomra. Tagadhatlan, ha a Magyarországról divó otromba fogalmakat valaki megtámadta, úgy a Selmecezen végzett külföldi ifjak tették meg. Ők eltávoztak és nagyobb részt meghaltak már, de érzéseik még visszhangzanak, s mi hálával gondolunk reájuk.

A selmeczi akadémikus dalokat egy 1869-ik évben, Cellében kiadott kötetke mentette meg az örök feledéstől. Ezen kis könyvben azonban más német deákdalok is felvétettek, illetve más oly dalok is, melyeket a német fiataltság mulatozás közben énekelt. Benne van az ismert „Gaudeamus igitur“ s a Göethe-féle „Ergo bibamus“, továbbá a bányász költő, Körner Tódor német dala is. Csupán azokkal akarunk némileg foglalkozni, melyek hazai, helyi vonatkozásuak s valószínűleg itten keletkeztek.

A könyv három szakaszban adja a különböző hangulatu és irányu dalokat; czimeik: „Ansinge Lieder“, „Lieder bei besonderen Gelegenheiten“ és „Verschiedene Lieder“. Végre egy függelék van hozzácsatolva a selmeczi cerevisiáról (kártyajáték).

Egészen adni egyes verseket sem a hely szüke, sem szándékunk irányá miatt nem lehet. Bizonyos fokozatot fogunk szem előtt tartani, tekintet nélkül a könyv beosztására, hogy az olvasó képet alkothasson mind a lélektant, mind a szokásokat illetőleg.

A fuchsok, a mi a mostani balekoknál (I. éves) is divatban van, a maguk bemutatására mulatságot, Katalin bált rendeztek, a bál végeztével a firmák és kohlenbrennerek őket közbefogva beigtatták a józan és szolid élet titkaiba.

Brüder, das Glas zur Hand,
Und gefüllt bis an Rand!
Und ausgeleeret.
Dann tönt es in der Rund
Aus unser aller Mund,
Wie es in Schemnitz geht,
Wenn man den Jux versteht.
Und nun stosst an, Brüder, Glück auf!

Wir müssen viel studieren
Und Papier viel verschmieren,
Und schwitzen auch.
Drum sind wir breit und weit
Nur als gelehrte Leut
Ringsum im ganzen Land
Nur allzuwohl bekannt
Und nun etc.

•
Ist auch der Beutel leer,
Kümmert uns das nicht sehr,
Uns bleibt Kredit.
Denn die Philisterschaar
Macht nicht's d'raus fürwahr
Und rechnet für Credit
Sechsig Procente mit
Und nun etc.

Hätten wir nur brav Geld
So fressen wir die Welt,
Ganz wie sie ist.
'S bleib auch kein Stückchen nicht,
Wenn nicht das Berggericht
Sich manchmal legte drein
Und sperrt die Fresser ein.
Und nun etc.

A ütemes sorokból szinte kaczerkodik a könnyüvérség, a játékos önguny, s hogy annál derekasabb legyen a befejezés, a fuchsok karban, legnagyobb lelkesedéssel felelnek, hogy az igazándi gyöngyéletet egész királyságért sem adnák :

„Ich und mein Barchetkleid
Sind bekannt weit und breit;
Mein Leder auch;
Und meine Bergmannspflicht
Tausch' ich fürwahrlich nicht,
Gäb auch ein König gleich
Mir sein ganz' Königreich!“

Elég önteltségről, de elég egészséges gondolkozásról szólnak az alábbi versszakok, melyek tisztán német eredetűek, s Németországban most is divnak :

„Stosst an, Schemnitz soll leben hoch!
Die Philister fressen sich dick und feist
Und wissen den Teufel, was Freiheit heisst;
Frei ist der Bursch! . . .

Stosst an, Männerkraft lebe hoch!
Wer nicht singen, trinken und lieben kann,
Den sieht der Bursch voll Mitleid an;
Frei ist der Bursch! . . .“

Sok helyet, s érdemlegesen foglalnak el a bányászdalok, az ugynevezett szaknóták. Nagybárára azon balszerencsékkel foglalkoznak, melyek a bányászt érhetik, de azokról nem félelemmel beszélnek, hanem az éneklőt bátorító könnyűvérséggel, s ha komoly régiókba csapnak, a szak önérzete és elszántság tükrözik belőlük Taine Hyppolite angol irodalomtörténetében a Shakespear-ról szóló essayben döntő befolyását festi a körülményeknek valamely genie fejlődésére. Festi a XVI. század durva kedvteléseit, az általános emberi közvetlen nyilvánulását, s kimutatja, hogy Hamlet és Falstaff Jankó modelljei élő alakok voltak. Kár, hogy a régibb időben író ember nem kereste fel Selmezt, nem tanulta ismerni talpra esett költészetét, s kár, hogy még a jelenben sem áldoz valamely aesthetikusunk egy pár lapot a bányászat költészetének. Mi nagyon sok olyan elemet látunk benne, mely igen előmozditaná az igazi drámai tehetség kifejlődését.

A füzérből egy pár szemet adunk :

„Wenn tief Im finstern Schacht
Der Vorwelt heilige Nacht:
Die kräftigen Schlägel erschallen,
Gesprengt die Felsen zerfallen,
Dann jauchzen wir: Glück auf!

Droht uns im finstern Schacht!
Der Wasser wilde Macht,
Wir führen sie mit, sich zu ringen,
Die Fluth muss sich selber bezwingen,
Beim frohen Gruss: Glück auf!

Und tritt Gefahr uns nah
Gleich Felsen stehn wir da:
Kein Knappe, kein braver wird weichen
Und bricht das Wetter auch die Eichen
Den Muth erhebt: Glück auf!

A mennyi itt az elhatározás, annyi gyengédség és aggódó szeretet árad a „Bányász bucsúdál“-ából, mikor ifjú kedvesétől válik el; őt vigasztalja, kelére öleli, s szeliden kéri, hogy ne sirjon:

„Hörst Liebchen, Du der Glocken Klang,
Und meiner Brüder frohen Sang,
Sie ziehen fort, sie fahren ein,
Lebe wohl, es muss geschieden sein,
Glück auf, Glück auf!
Es muss geschieden sein . . .
Nun Liebchen, schnell den letzten Kuss,
Dieweil ich von Dir scheiden muss.
Geschehe was geschehen soll,
Nur weine nicht und lebe wohl . . .“

Ha nem veszteség, de mindenesetre hiány, hogy a legszebb szaknóták nincsenek meg magyarban. Bányászatunk megmagyarosodása hamarabb történik, s már a jelen generatio emlékéből kiveszett volna a német szöveg, melyet még most is felelevenítenek, elragadtatva annak szépségeitől.

Hogy életének megfelelő mysticismussal temessék el a bányászt, annak temetése éjjel történt. Ez a szokás általánossá lőn az akadémián s még jelenleg is hasonlóan megy végbe a végső tisztességtétel. Az akadémikus temetési költsége mint már említve volt az ifjuságé, nyilvános épületből, díszes felvonulással. Az életben való vigság és a gyászban való őszinte részvét egyaránt közös. Az akadémikus gyászdal kezdő sorai a következők:

Glück auf, Glück auf! in der ewigen Nacht
Glück auf in dem furchtbaren Schlunde.
Wir klettern hinab durch den felsigen Schacht
Zum erzgeschwängerten Grunde;
Tief unter der Erde von Grausen bedeckt
Da hat uns das Schicksal das Ziel gesteckt.

.

Doch der Knappe waget sich muthig hinab
Und steigt entschlossen ins finstere Grab.

Mikor pedig a vig életnek, — pedig gyakran véletlenségből, készakarva megkértszereződött, — végeszakadt, a „bemooster Haupt“-nak bizony bucsuzni kellett. Ha egy társaságban jól érezzük magunkat, az onnan való elmenetelt huzzuk, hulasztjuk. A mit egy pár óra és egy pár jó emberünk közelléte fel-

idéz százsorozva érezzük azt, ha oly helytől kell megválnunk, hol több év számos baráttal összekötött. Nem igen tetszett a veteránoknak Selmecztől megválni. Sokféle hangon akarták a resignatiót legyőzni, de az kiirthatlanul nyomukban volt. Már hónapokkal az elmenetel előtt kezdődött a valéta (bucszás), egy kis casus bibendi. Az útczán libásorban vonult a valétás, s ha egy korcsmába este bevetődött, ott minden lámpát lehuzva, az asztalra hajolva énekelt:

Bemooster Bursche zieh ich aus,
Behütt dich Gott Philisterhaus.
Zur alten Heimath geh ich ein,
Muss Selber nun Philister sein.
Ade, ade, ade! — muss nun Philister sein.

Azután elmentek. A vén diáknak pénze elfogyott, el a ruhája is, s már haza sem mohet; nem ismerik, mióta doktor lett az evésben ivásban, mióta eltánczolta, eljászotta az egészségét. Szobája üres, csak még egy régi mordály csüng a falon. Elhatározza; hogy a fegyvert felveszi és elmegy a francziák ellen katonának. Ott legjobb is lesz, mert gondok nem gyötrik, pénzben sem szükölködik, s majd eleshetik az ütközetben.

Később, ha megint jó czimborák között ül, felemliti a „Schemnitzer duett“-ben a lezajlott ifjuság gyönyöreit s kérdi:

Ist denn in Schemnitz noch alles wie vor
Nach Windschacht geht man noch immer
Durch's Windschachter Thor?
Bringt wohl der Fasching viel Mädchen zum Ziel?
Eine Hochzeit im Jahr, auch das ist zu viel.
Steht denn Credit noch immer in Ruf?
Schuster und Schneider geb'n alles auf Puff.

Chor.

Nach Schemnitz, nach Schemnitz,
Ja dort möcht ich hin;
Es herrscht dort vor Allem
Ein fröhlicher Sinn.

Muzsikálnak-e még az András aknánál; járnak-e szorgalmasan a Fortunába (erdészeti akadémia)? Virágzik-e a csapodár szerelem, melynek örök frigy a vége. A visszaemlékezés néha erős vágyat szül.

„Noch einmal die schöne Gegend
Meines Schemnitz möcht ich sehen
Noch einmal die Berge-Rücken
Wo die Schachtgebäude stehen.

Und des Bergmanns frohe Lieder
Tönen mir im Herzen wieder
Glück auf, Glück auf!

Und die Jünger dieser Lehrer
Noch einmal sehen möcht' ich sie,
Die das *Schöne, Wahre* lieben
Nie, ach nie vergess' ich sie!
Theilet, Lüste, all' mein Sehnen
Ihnen mit in diesen Tönen;
Glück auf, Glück auf!

Vannak a dalok közt aztán gunyversek, goromba megszólítások, drasztikus tréfák; rendes nyilatkozásai az italtól feltüzelt gondolkozásnak.

Ha a politikai mozgalmak hatással voltak is az ifjuságra, sajnos, hogy a magyar irodalom még a magyar ifjagnál sem mutatta termékenyítő befolyását. Sok genialis és tehetséges ember megfordult a régi akadémia falai között s a legujabb időköt kivéve számba vehető irodalmi termékkel nem találkozunk. Debreczeni Márton, a kióvi csata szerzője sem ifjusága költészetéből meritett, de nemzeti újjászületésünk lelkes érzelme ragadta meg. A nagy irodalmi áramlatok, azoknak képviselői, Kazinczy, Csokonai, Berzsenyi, Arany nem találnak oly helyi érdekű utánzásokra, melyeket csupán egy-egy város közönsége szokott emlékezetben tartani. A teremő erő hiányzott vagy parlagon hevert. Azonban ne gondoljuk, hogy olvasó közönség nem akadt az akadémia ifjai között. A harminczas évek albumai, a hatvanas évek irott versgyűjteményei sok háznál maig is feltalálhatók.

1836-tól a magyar literaturai társaság tartott önképző gyűléseket, melyeken az ág. ev. lyceum ifjuságának küldötte is részt vett. A lyceumi tanulók első küldötte Breznyik János, a selmeczi főgymnasium későbbi érdemes igazgatója volt.

A módosabb polgárok házáinál magyarul tanítottak a magyar ifjak, s a klasszikusokat széltiben megkedveltették, míg ők viszont a nagy német költőkkel lettek ismerősek.

Szórványosan akadunk eredeti kéziratokra is, melyek az irodalom önálló művelésére következtetnek, de a dolgozatok olvasó közönség hiányában csak az íróasztalnak teremtettek. Így találjuk a szepesi kör levéltárában bizonyos Zabuch József gölnici bányatisztnek Wolf János, még akadémikus társához írt leveleit. E levelek 1875-ből valók, s mindenikben van mellékelve egy-két költemény, melyek nagyobb részét a bányász élet momentumaival foglalkoznak. Régieskedő, még a múlt század nyelvén és szellemében író, tehetségtelen költő.

Az irodalom későbbben csupán a pillanatnyi, alkalmi szükségletek kielégítésére szolgált. Estélyek, ünnepélyek szónokai és felolvasói csak a program teljességeért működtek, s dolgozataik eltűntek az alkalmakkal együtt.

Ki-ki a szaktanulmányoknak élt, s inkább jövedelmező jegyzetek kiadására fordította idejét, mint a szakember előtt kevés becsű szépirodalmi dolgozatokra.

1875—76-ik évben észlelhetők az első, komoly irodalmi munkálkodásra irányuló törekvések, t. i. épen ez évben az ujonnan alakult „Magyar társaság” körében nagy érdeklődés fejlődött ki a tudományos irodalom iránt. Darwin elmélete, a német természet-philozophia foglalkoztatta az elméket, s a selmeczi akadémia ifjúsága, mint a mely tisztán természettudományokkal foglalkozik, nagy hévvel karolta fel az új irányokat. Tudományos viták rendezettek, melyeknek vezetője Vörös Ferencz, a magyar társaság első elnöke volt. Ugyancsak akkor a nyugati nyelvek elsajátítására is törekedtek. Ezek előadására (német, francia, angol) szintén Vörös Ferencz vállalkozott.

A tudományos irodalom fellendülését a szépirodalomé követte. Első megnyilatkozása kielégítő volt. Nevezetesen 1885. márczius 27-én Wahlner Aladár bányamérnök hallgató azon kéressel járult az ifjúsági kör közgyűléséhez, melynél fogva őt költeményeinek kiadásában 160 frtnyi összeggel segítse oly feltétel mellett, hogy a munka jövedelme a köré lesz. A mint az eredmény mutatja, a közgyűlés helyt adott e kérelemnek, mert a Wahlner könyve még ez évben megjelent e cím alatt: Hóvirágok. Költemények. Irta Ciprus. A tiszta jövedelem a selmeczi akad. „ifjúsági kör” alaptőkéjének gyarapítására fordítatik. Selmeczbányán, a „Selmeczbányai Híradó” könyvnyomdája. 1885. Ára 1 frt.

Ciprus, valódi néven Wahlner Aladár, végzett jogász volt, mikor 1883-ban az akadémiaira iratkozott. Betléren született; édes atya Wahlner Károly Borsodban, Gyertyánvölgyön üveggyári tiszt. Mikor az akadémiaát 1886-ban elvégezte, a besztercebányai bányahatósághoz neveztetett ki, hol jelenleg főbányabiztos.

Költeményeinek háromnegyede lyrai. Lyrája a legszorosabb értelemben subjectiv. Nem tud sehol tárgyilagos lenni annyira sem, hogy az általa érintett megénekelte tárgy, avagy személy sajátosságairól valamelyes képet nyerhetnénk. Nála az érzelem minden; kutfeje és célja költészetének. Mikor valami elragadja, nem a művész hivatásának él, nem szemléltetni akar, hanem szám-talan érzéseit kiönteni, melyet szemlélődése közben ábrándozása alatt átélt. A világ neki is „hangulat”. Nem a tárgy maga, de az általa tárgyan képzelt eszményi sajátosságok gyönyörködtek, s mindenütt bizonyos finom fátyollal igyekszik elborítani azok körvonalait.

Érdemül hozható fel, hogy irányoktól, befolyásoktól menten akar szólni. Ha alkotása nem viseli is magán az ő eredetiséget, de tagadhatatlanul önálló. Van költészetének egyedi sajátossága De fogyatékosága is a tanulmányhiány, mert hogy önmagából merítsen, s a kivitel eszközeit másoktól el ne kölcsönözze, ahoz nem volt elég tartalmassága.

Sok benne a reflexió, s ez főhibája is. Az emlék mindenütt, mint árnyék kíséri, s az árnyékkal sokat foglalkozik; a mi közvetlen megnyilatkozást kívánó vágyunkat kielégítetlenül hagyja. Olvadékonyága gyakran nem természetes; a „lyányka” szóra mindjárt könny szökik szemébe.

Sok szó férhet a kritika mai szempontjából Ciprushoz, de egyet, mivel a közfelfogásba ütközik, s mi menthetőnek tartunk, fel kell említeni. Nem sok bizonykodás kell, hogy Ciprusra ráfogjuk: sentimentalista. Igen, az. Hanem ha már a mi mély magyar érzésünket sokszor indokolatlan érzélgőséggel illeti is, ha helytelen mederbe indult is érzelmeinek árja, kérjük, hogy nem jogsabb-e ez az irány minden más divó iránynál a nemzetiest, a lelkünkben fakadót ide nem értve?

Szerényen, de nyíltan állítjuk: jogosabb. A sentimentalismus azért elítélt valami, mert vigsága, bánata kicsiny okért és végtelenbe csapong. A sentimentalista azért nemes ember, sőt eo ipso az, csak meg kell ragadnunk a pillanatot, s ő a legmagasztosabb tettekre képes. Épen ellentéte ennek az anyag elvi felfogás, mely jelenleg uralja a világot s bőven alkalmunk van jó, rossz oldaláról megismerni.

Tárgyunk jelenleg az irodalom, vegyünk abból példákat. Két század ellentétes szelleme elég tanulság lesz párhuzamunk helyessége mellett. Vegyük az érzelgők egyik remek képviselőjét, Goethe Wertherét. Mit látunk ebben kifejezve? Élettől duzzadó szívet, mely szeretni tud, akar és lángoló erejében viszont szerelmet követel; az élet vágya magasra tör, s a visszaeső hullám önmedrét rombolja. Werther megtestesülése a kielégithetetlen sóvárgásnak, a ki meghal, mert nem tudott annyira élni, a mennyire élni akart és képes volt. Ez az ember hiúsága által több energiával birt, mint mi összes érzelmeinkben. A levegő, mely éltette, gyilkosa lett.

Még a mult században az élet el nem ért vágya, jelenleg annak megutált élvezete hajt az önemésztés örvényébe. Mit mutat egy Zola regény? Maga Zola nem habozik elítélni, de azért igazságszeretetével eldicsekszik, hogy olyan a világ, a milyennek ő mutatja. Hajsza a koncert, élv és pénz után. Élni hamar, gyorsan, s élni úgy, hogy a régebben tetterős férfi már kiszáradt fa, aggastyán, a ki Hamlettel szólal fel: „mily unott, üres nékem e világi üzlet!“ Vére romlott, velője száradt, mert fő célja volt a kéjelgés, mely azután „utált szerelmi kinná“ lesz. A csók és az arczulköpés nem messze esnek. A mellett minden hit alapjában megrendül; nincs se isteni, sem emberi nagyság. Így aztán ha meghalni kíván a mai kor szülötte, azt a végtelen nyugalomért teszi, mert a keresett zaj kiállhatatlan, s nemcsak fülébe, de lelkébe is zajong. A Nirvána örök csendjét keresi.

Könnyen belátni, hogy az első irány magasztosabb, a boldogságra törekvésnek inkább megfelelő, mint a másik. A költő inkább érzelegjen, mintsem az érzés kigunyolását fitogtassa. Az érzéstelen ember nem lehet boldog. Nem jól áll a boldogtalansággal kérkedni.

Ciprus az elbeszélő költészet terén is tett kísérleteket, de erre igazán nem született. A Hóvirágok bekezdő 123 lapját egy „Rab leány“ című költői beszély képezi, tárgya az örök, hű szerelem dicsőítése, tartalma röviden következő:

Az állatias Zarándy Arthur, a Bükk hegység ura, lángoló szenvedélyvel szereti Szerényi Pálnak leányát, Lenkét, a ki már egy lovag, Istvánfi Zoltán jegyese. Pünkösdi reggelén vadászat közben Zarándy a bolygó, ábrándozó

Lenkét meglátja, s élve annak ártatlan jóhiszeműségével, fel akarja hívni várába, hogy ott állítólag Béla király szobrát megmutassa. Mikor a mit sem sejtő Lenke már vele indulni akar, megjelenik a várva várt Istvánfi Zoltán, a ki Egerben járt. Zarándy meghökken, kétszeres teher nyomja; részint, mert Lenkével Istvánfi hűtlenségét akarta elhíttetni, s most a dolog kiderülésétől tart; részint mert Béla király szobráról szóló beszéde koholmány volt, csak a leány törbeejtésére szolgált. A dolgot hízélgésre fogja, a tudakozódó Istvánfinak azt válaszolja, hogy bizony a fegyvertár kulcsa, a hol a szobor áll, elveszett; a feledékenyséért pedig bocsánatot kér.

Lenke gyöngéd szemrehányással illeti Istvánfit hűtlenségeért, de beszédök folyamán kiderül, hogy az egész hűtlenségről szóló mese Zarándy rágal-mazása. Már-már egymáséi lesznek, mikor hír és parancsolat jő Hunyadi Mátyás udvarából, hogy minden magyar nemes kardot kössön, hadjárat lesz Szerbiában a félhold ellen. Istvánfinak távoznia kellett, s ez az esemény tragikus fordulatot adott életének.

Egy esztendő telt el; ismét kitavaszkodott. Zarándy folyton lángolt Lenkéért és cselét eszelt ki ismét. A tavaszi erdőben járkáló Lenkének egy hozzá lóhalálban törtető hadnagy jelenti, hogy Istvánfi Mátyás királylyal, udvari népével együtt a Zarándy várba szállt, ott van atyja, az öreg Szerényi és Istvánfi is. A lányt a katona felcsalja, hol természetesen szörnyű csalódás éri. Egyedül az aljas Zarándyt találja, ki szerelmét kéri, követeli, de mivel állhatatos marad: börtönbe vetteti. Lenke szülei lányuk elveszte miatt kétségbe esnek; őt mindenütt keresetik. E közben megérkezik a hadakból Zoltán is, a kit egészen lesúlyt a hír és szintén keresésére indult hitvesének.

Véletlenül egy ősz, szemevilágától megfosztott lánczravert embert talál az erdőn, a ki őt hangjáról megismervén, elbeszéli, hogy hol születik Lenke, s ő miért van itt ily szomorú állapotban. Ki akarta szabadítani a leányt, de Zarándy cselédei rajta kapták, s azért bűnhődik keservesen. Istvánfi végtelenül felindul, böszszé válik; csapatot toborz és felront Zarándyhoz. Éjféle órán rémes ítéletet tart. A börtönbe siet Lenkéhez, kinek lelke már elhomályosodott, de Zoltánt felismeri s karjai közt hal meg. Zarándyt a vár tetejéről a mélységbe dobták.

Meséje kerek a műnek, de szerzője még szövésében bizonytalan. Terjengős monologokban adja a lelki állapotokat és a cselekmény indokait. Nem a helyzethez adja a szavakat, hanem máshonnan kerit eszmét a helyzet kiszínezésére. A költői beszélynök nincsen meghatározott iránya; eleintén inkább regeszzerű, azután pedig a rémregények fogásaihoz nyul. Az érzelmek leírása megint csak sentimentalis, a mi már egy középkori magyar daliához és magyar delnőhöz még sem egészen illik.

Jellemzése tul ideális és valószínűtlen. Zarándy, ez az alattomos, erőszakos gazember úgy beszél, mintha érezni is tudna, szerelmének nyilatkozása nem a szenvedélyé, hanem a gyermek ábrándé. A szavak és tettek ilyen ellentétben nem állanak! Furfangja mellett igazán ostoba, a mi a kilánczolt vén szolgálta esetéből kiviláglik. Mért nem ölette meg?

Lenke tulábrándos, gyermecteg és kjsé korlátolt. Zoltán tiszta lelkű,

fedhetetlen lovag, de ő is a bőbeszédűség hibájába esik. Kár, hogy az emberek annyit beszélnek, s keveset tesznek.

Nyelvezete dagályos, hol édes, hol behizelgő, hol pedig köznap. Sok helyen hivatalos stylumú szövegeket a párbeszédbe.

Leírásai találók, de nem lepnek meg újságokkal. Némileg kirí a keretből néhány szó és kép anachronismusa. A Zarándy Istenről való skeptikus (nem istent gyalázó, mert azt öröktől usoválták) beszéde nem a XV. századba való; de a Zarándy vendégszobája sem lehetett olyan szalon, a milyennek Ciprus festi.

Irt még Ciprus két költői beszélykét: *Egy élet útja* és a *Szerelmem áldozata* címűeket. Első egy elárvult ifju, majd szerelmében csalódott, elnyomott, hazájáért küzdő férfi tragoediáját ecseteli. A második hűtlen kedvesétől elhagyott öngyilkos leány története.

A beszélykék kevés inventióval, de páratlan gyöngédséggel irattak.

Mutatványok Ciprus költeményeiből.

Bányász-dalok.

Borulj reám szép kedvesem,
Nem, nem lehetsz mindig velem.
Az akna hív, Isten veled,
De itt hagyom szerelmemet.

S az én igaz szívem helyén
Hű szivedet viszem le én,
Megőriz az majd engemet. . .
Bányász-leány Isten veled!

* * *

Ne félj, ne sirj, nincs ok miért;
Gonosz halál ott nem kísért.
Bár lent van a bányász hona
Mégis közel' b az ég oda.

S ha elveszünk mélyen, alant,
Nem lesz nehéz nekünk a hant!
Anyánk, a föld, majd átölel.
Szerencse fel, szerencse fel!

* * *

Nincsen madár, lomb nem fakad
Itt a kemény sziklák alatt.
Mégis a szív úgy feldobog,
Ha csille száll s a mécs lobog.

Örök homály, vak éjszaka
De mégis van fénycsillaga.
Csillag a mécs, sugárt lövel
— Szerencse fel, szerencse fel!

* * *

Hagyjuk el ezt a zord világot,
Minden önző itt és sivár ;
Nem látni mást, mint délibábot,
Mely feltűnik és tovaszál.
Jerünk fiuk a föld ölébe,
Ott nincsen önzés, szent a béke,
Napunk jó kedv közt mulik el,
Szerencse fel, szerencse fel !

A földön úgy sujt, ver a végzet,
S mely környez itt, fojtó a lég ;
A szív öröme fel nem ébred,
Midőn a regg sugára ég.
Jerünk fiuk a föld ölébe,
Hol édes a szív ébredése.
S a nap jó kedv közt mulik el,
— Szerencse fel, szerencse fel !

* * *

Mit ér a földnek szép ruhája,
És rajta a virág sereg ;
Fehér lepel hull majd reája,
S a zöld levél is szétperreg.
Jerünk fiuk a föld ölébe,
Hol nem uralg tél durva kénye.
Nincs hervadás, nincs hólepel . . .
— Szerencse fel, szerencse fel !

A zongoránál.

Ülj lányka, kérlek ülj a zongorához
S játszáj nekem egy bus symphoniát ;
A dal szívemnek tán vigasztalást hoz,
Ha érzelem fuvalma rezgi át.
Játszáj leányka, játszáj Bethoventől,
Édes-keserves gyötrő szerelemről.

Mily sajtó bánat szól e méla dalban !
— Boldogtalan volt, óh ! mert szeretett ;
És most öröm zeng benne gyötrőn, halkan —
— A büszke lány csak nézte s nevetett.
Tovább lányka játszál Bethoventől,
Édes-keserves gyötrő szerelemről.

Mily forró s édes érzélem rezeg most !
— Az ifju elbeszélte, hogy szeret.
Ismét busongva szólnak az ackordok, —
— A lányka azt felelte : nem lehet !
Ne, más leányka, játszál Bethoventől,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

Sirnak a húrok folyton csendesülve . . .
— Boldogtalan, miért is szeretett ?
A végső accord is már elrepüle, —
— Szegény ifju meghalt, kiszenvedett.
Még egyszer játszd ezt lányka Beethoventől,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

Mert rám is illik, lányka, ez az ének,
Az én ifju szívem is hőn szeret ;
De mécs-világa nem ég a reménynek,
Alig gyult meg végső lobbot vetett.
Tovább leányka játszál Bethoventől,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

Ah ! Elbeszéltem én is a leánynak,
Hogy szerelem heviti szívemet,
Csillagot kértem a vak éjszakának,
De csillagom azt mondta nem lehet,
Ne, más leányka, játszd ezt Bethoventől,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

De mégse lányka ! . . . hisz oly szép az élet,
A zord halál korán borulna rám,
Hisz még nem éltem semmi földi élet,
Árván bolyongtam a vak éjszakán.
Óh, de szeretni nem fog, — Bethoventől
Játszál leányka gyötrő szerelemről.

Ülj lányka, kérlek, ülj a zongorához,
S játszál nekem egy bús symphoniát ;
A dal szívemnek tán vigasztalást hoz,
Ha érzélem fuvalma rezgi át.
Játszál leányka, játszál Bethoventől,
Édes-keserves, gyötrő szerelemről.

Ha Ciprust, mint inkább a mult hivét láttuk, ugy egy későbbi, de nálánál nagyobb tehetségű költő a modern szellem és érzés közelebbi kifejezőjeként lépett fel. Dávidnál az új idők költészetének hatását érezzük.

Ez az élet és tehetség nagy reményekre jogosított, de a végzet ezekben meghazudtolt. Keveset, rögtönözve, válogatós izléssel írt; mintegy hatvan *kiadott* költeménye maradt reánk, de ez az előhang egy dus költői talentum értékes művéből erős bizonyosság a mi reményünk mellett. Lehet, hogy később elhallgat az élet terhe alatt, lesz egyszerű polgár, de lehet, hogy ez az igazi, nem negélyezett költői természet megtisztulva hibáitól heinei adománynyal pompázott volna. Rajongó lelkét nem muló vonások jellemzik, mikor így kiált fel:

Csak szeretni vágyom ezen a világon,
Virágot szedni hímes mezején!

Dávid élete összhangzásban volt költészetével. 1867-ik évben született a Velejtén (Zemplén); édes atyja, Dávid Nándor gazdatiszt volt. Középiskoláit a debreczeni piaristáknál, majd Nagyváradon és Miskolczon végezte. Utóbbi helyen már a gymnasiumi önképzőkörben kitűnt csinos versei és talpraesett bírálatai által. A mint egykori iskola társa, Faragó János, jelenleg pápai tanár, ezen emlékirat szerkesztőjének beszélte, már a középiskolában kifejlődött költői hajlama, s bizonyos szabadság iránti vágy az életnek zajos élvezésére. Inkább romantikától, mintsem a technikai szak kedvelése által indítatva lépett 1885-ben a selmeczi akadémia erdészeti szakjára, melyet azonban az első semester után elhagyva, bányásznak iratkozott. Sem a mathesis elvontsága, sem a gyakorlat ridegsége nem volt összhangzásban szellemével.

Eleinte az ifjusági közügyekkel nem foglalkozott. Tanulmányi okokból relegáltatván, 1887-ben elment katonának, s a 69-ik gyalogezredben leszolgált önkéntesi év után egy semesteren át Pesten technikus volt. Mikor visszatért Selmeczre, már élénk figyelemmel kísérte az ifjusági élet változásait. Előbb az ak. önképzőkör, majd az ifjusági kör gyűlésein tűnt fel tartalmas és fordulatokban gazdag beszédeivel, s utóbb nevezett társaság 1890. május 12-én elnökvé is választotta. Mint elnöknek kivált kötelessége volt látogatni a város előkelő szalonjait, hol mindig mint a hölgykoszorú kedvence tűnik fel előtünk. Elnökségét olyannak tüntetik fel akkori jegyzőkönyvek, mintha a kör belső ügyeivel kevesebbet törődnek elődeinél, de az ifjuságot elegantiájával, megnyerő egyéniségével és sokat dicsért szónoki talentumával kiválóan repraesentálta. Még ő alatta, de különösen következő elnök, Hoffmann Géza idejében szenvedélyes pártvillongás gyengítette az ifjuságot, melynek tüze a Dávid lelkét is megégette, — ez, s sok egyéb körülmény oda sodorták különben is resignációra hajló kedélyét, hogy 1891. október 22-én öngyilkosság által, fegyverrel vetett véget ifju, nagy reményekre jogosító életének. Az ifjuság pompával temette el egykori, genialis elnökét; a ravatal ős szokás szerint a bányatörvényszék épületében állíttatott fel; a selmeczi hölgyek egyenként külön koszorúval díszítették koporsóját. Jó barátja, Schauschek Gábor 50 frtos alapítványt tett Dávid sirjának rendben tartására; minden évben November

elsején tiz frtot küld az ifjusági körnek, hogy Dávid nyughelye méltó díszszel legyen kivilágítva, hogy méltóan rójjuk le a kegyelet adóját.

1891-ik esztendőben Schauschek Gábor, legbensőbb barátja által sajtó alá rendezett és kiadott költemény kötethez három ciklusra oszlik; czimeik: *Az élet tarlójáról*, *Borus napok* és *Verőfény*. Különös hullámzását látjuk az érzelmeknek, s nemes vonását a romlatlan boldogságra vágyó jellemnek. Az egész kötet szerelme feltárásának van szentelve, mely reménytelenül végződik, s miután a költő mélabujából, az öngunyolás kínos vergődéséből kigyógyult s élete hiába való fecsérlésének töredelmes fogadással véget vet, ismét ifju, forró szívvvel fordul más, nemesobb ideálhoz. A kötetke lapjain azonban más eszmék is jutnak érvényre; részint erkölcsi, részint életbölcselemi vonatkozásuak. Az egészben a közvetlen őszinteség lep meg, s leköt az a mindent feledő kiengesztelődés, a gyermeteg hit, a melylyel a boldogságban tévedései, csalódásai után is bizik. Örök ifju, a ki könnyelműen és önfeledten él, a saját lelkének tűzésében ég el. Ez a költői természetek végzete.

Az első szerelem lélektanát öntudatlanul, de annál igazabban adja Dávid a maga történetében. Szeret, de a szót ajkára venni nem meri; szerelme minden mellék tekintet nélkül önmagában lángol; nem követelő, de mindenáldozatot hozó. Nem a magunk multjából olvasunk-e, mikor a Dávid „Első szerelmét” olvassuk?

Kezem kezét nem merte megszorítani,
Ajkam feltárni hő szerelmemet :
Nem mert szemem az ő szemébe nézni,
Csak álltam, mint egy iskolás gyerek.

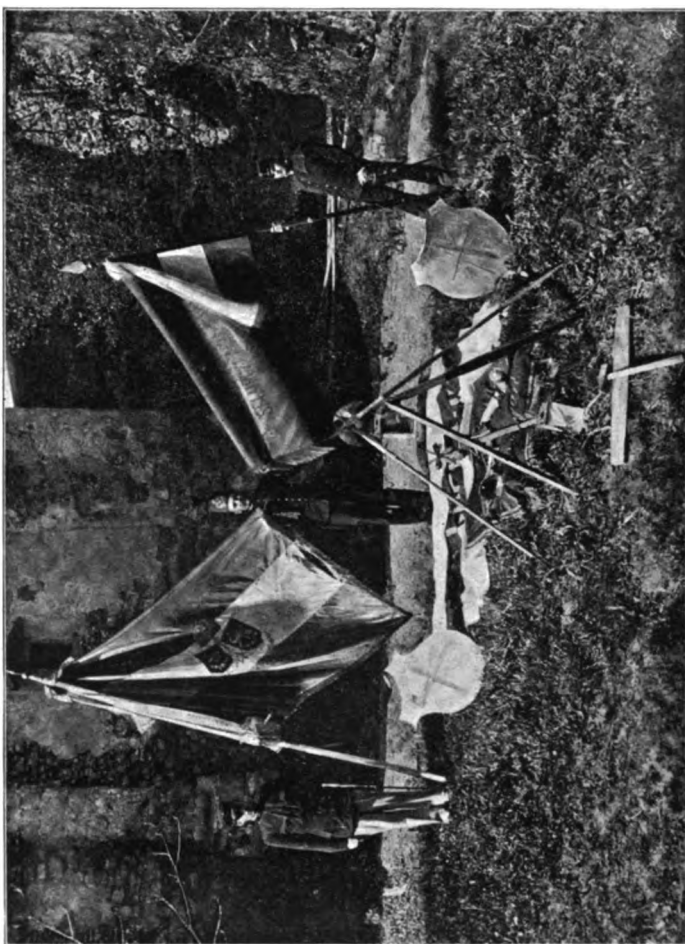
Az ilyen mély, a gyermek ifjuságba nyuló érzelem erőszakos megszakítása aztán hatalmas lelki rázkódtatással van kapcsolatban. A számító, talán érzékiesebb férfi kor, talán futó laetargiába, vagy cynismusba esik reményei meghiusulásakor, de a lázas vérű ifju a mennyire teljes valóját képes az életnek adni, ugy könnyelműen képes az enyészetnek is.

Dávid a bánkódás, a szelid feddés, emlékeztetés szaván inti kezdetben a tőle elforduló leányt, majd később a szenvedély viharos kiáltásait hallatja, melyet néha-néha nehéz sóhaj szakit meg; végre a gunyolódással, szemrehányással igyekszik megszabadítani magát, s épen saját lelkét dulja, szakgatja fel.

E fokozatot láthatjuk alábbiakból :

Nem is szóltál, rám sem néztél,
Oh ! e néma megvetésnél
Sértőbb mi sem lehetett !
Egy percz alatt semmivé lett
Az ábrándos boldog élet,
Mit terveztem teveled.

Milyen régen történt ez már
És mégis e gondolatnál

AZ IFJUSÁGI KÖR, A STEINGRUBEN ÉS A BÁNYÁSZATI SZAK JELVÉNYEI.

Erőm fogyni érezem.
Rád gondolok ismét, újra,
És siratlak leborulva,
Senkim sincs már énnekem.

Nem felejttem büszkeséged,
A mely engem vérig sértett,
Forró könnyem csak pereg.
S hogy elveszett boldogságom,
Könnyeimtől azt sem látom,
Hogy a világ kinevet.

Már egészen más a színezet ebben :

Nem igaz, hogy egykor forrón szerettelek,
Hogy a lábaidhoz vágytam leomlani ;
Nem igaz. . . hogy sirtam, zokogtam mint gyermek
És hogy fájtak ajkad becsmérő szavai. . . .

.....
Nem igaz, hogy türtem gúnyod, tapsolásod,
Hogy rabszolgád voltam, szólani se mertem ;
Nem igaz, szemem hogy kerülök az álmok,
Hogy bolyongok némán, fáradtan, leverten.

Nem igaz, hogy sokszor epedve kísérlek,
Hogy eltagadom bűnöd, vétkeid, hibád,
Nem igaz, hogy most is rajongok te érted
Büvkörödön túl, hol rám nézve nincs világ.

Őn magát kigunyoló, s hűtlen kedvesének szemrehányást tevő költeményei hatalmas vénáról tanuskodnak, bár néhol gyöngédtelenné is válnak. Nem várná senki az ő lovagias egyéniségétől, hogy férjhez ment kedvesének egykori szegénységét szemére vesse, s azt a körülményt, hogy mit, mit nem tett érte szerelmük boldog kórában :

Akkor boldog volt, sajnós, hogy szegény. . . .

továbbá :

Ha mennem kellett, — pillanatra bár, —
Kertünk előtt már várt a kis padon. . .

(Egy szép asszonynak.)

Ilyenekről hallgatni szokás.

De nem csupán az ilyen hangokra volt neki tehetsége és fogékonysága. Valódi költő lévén, vagy a bánat és annak árnyalatai, vagy az öröm töltötték el, s mindenkor birt annyira közvetlenséggel, alkotási erővel, hogy kimondja érzelmeit. „A kertben“ című költemény kezdő sorai csakugyan virágok közé Selmeczi bányász és erdész akad. ifj. emlékirata.

ragadnak ; pillangós rétre, melyen ifju s leány enyelegnek, s ragyogó kék ég mosolyg le rájuk. Kedvesével kertben járkal; egész lényét az édes szerelem tölti be ; nem hallgat a csevegő madárra, csak annyit tud, hogy az boldogságról dalol, — virágot tép füzérnek a szép fejre, a lánykától csókot kér, a mint annak nézésébe elmerül s kérdi tőle :

— mondd ki bátran ám, —

Nem felejtesz el te engem
És szeretsz-e igazán ?

A bekezdő, dévajkodó sorokat ide igtatjuk :

Harmatos a gyepl no ládd !
Jer tehát ül az ölembel,
Igy, hidd el, hogy meg nem árt.
Harmatos a gyepl, no ládd !...
Nedves lesz a szép ruhád ;
Megbetegszel... jól vigyázz te...
Harmatos a gyepl, no ládd !
Jer tehát ül az ölembel.

Ugyanez a könnyedség vonul végig „Az ő szobája“ című versében.

„A boldogság az ott terem csak,
A hol egész magunkra hagynak,
S kis Ámor néz ránk kancsalul...
Ha halljuk, hogy léptek közelgnek
Könyvet veszünk hamar elő, —
Szemünk belé addig tekintget,
Panaszt azért mégsem tesz ő.
Hanem sokszor csunyan lefőz e
Használt, ármányos taktika,
Ha megkérdik : mi az kezünkbe ?
S mi látjuk : matematika !

Mielőtt bucsut vennék Dávidtól, nem lesz érdektelen még két költeményének megismerése épen azon szempontból, mely szerint csodálatosan birt lelki állapotokat festeni, illetve érezni. Az egyik beteg kedélyének sötét színében bemutatja a megunt világot ; a csüggedés és levertség megnyilatkozása, mely érzéketlen álomba dönt. A másik ellenben a boldogság ujjongása, sokat szenvedett szív örömiradója, mikor a mentő partot, az aransugaras világot megpillantja. Párhuzamot halvány kivonattal, absztrakciókkal vonni nem lehet ; álljon itt a két sikerült költeményke :

Beteg valék...

Beteg valék, fáradttá tett az élet,
Szobámba zárt a fájó szenvedés ;
Tél volt künn, gyászos, hervadó enyészet,
Zokogva zúgó semmivé levés.

A láz gyötört meg, lelkem lám mivé lett,
Sohajba fult el ajkamon a kin,
Gomolygva tört tovább a végítélet,
A föld inogva dőlt meg sarkain !

Letűnt a cél, a melyért éltem eddig,
Belátom azt, hiába küzködém!
A nap bevonta fénytelen sugárit,
S pihenni szállt le égő tűzködén

A szörnyek árnya félőn imbolyogva
Rajzott szobámba szüntelen tovább...
A zord vihar, mig zugva elboronga,
Szivembe lopta öldöklő fagyát.

Virágot rajzolt vésze ablakomra,
Illattalan, fagyos virágokat,
Épen minő a lelkemet bevonta,
S enyh nélkül kába, balga álmot ad.

Sikongva ég a tűz a kandallóban,
Lobog csupán, de nem hevit a láng....
Szivem közöny borítja, egyre jobban :
Tél van szivemben és künn egyaránt.

Szeret, szeret...

Szeret, szeret hát! Uj világra gyul most
Csüggedt reményem hűnyó csillaga ;
Szeret, szeret hát! Nappal ezt ujongom
És erre ébrednek fel éjszaka.
Oh! most már túlادok a kétkedésen,
A szenvedés szemembe nem lop könnyeket,
Örök egy álomom im' valónak látom ;
Szeret, szeret! csak engemet szeret.

Szeret, szeret hát! Évek szenvedése
Ködkép a most nyert bibor fátylon át;
Az élet kertje s minden rózsaszála
Elémbe tárja színét, illatát.
Mi volt az érzés, honnan tudjam én azt?
A mely szívemben forrott, égett, reszketett,
Mikor az ajka lágyan azt susogta:
Szeret, szeret! csak engemet szeret!

Szeret, szeret hát! Oh van, ki megértett,
Ki nemcsak fényre vágyik, s nem kaczer;
Nem minden férfit csábit mosolyával,
S ki mit sem ád, mikor mindent ígér!
Ti fák, virágok, kis madárka, viszhang
Bohó örömtelt szívem mindenek felett,
Mondjátok szerte tündérszárnyra kelve:
Szeret, szeret! csak engemet szeret.

Ilyen tehetség veszett el szegény Dávidban. Pályája, életviszonyai gátolták fejlődését s nem volt soha oly nagy kör, melynek ösztönzése, dicsérete eredeti erejét a dicsvágy lángoló sugaraival élesztgette volna. Egy pár embernek, nekünk fénylett, s ő boldog volt, hogy látjuk mi. Ideálja volt környezetének; vig, önérzetes, bőkezű, mindenek felett jó szívű. Talán ez utóbbi nagyon is volt. Ennyi reményt tettünk sirba a selmeczi temetőben.

Mutatványok Dávid Béla verseiből.

Gyémánt a porban.

Igaz, igaz, ugy van valóban :
Gyémánt a porban is lehet,
S értéke nem vész, szenny se fogja. —
Tökéletes ez észlelet.

Le nem kopik belőle semmi,
A fénye ott is ugy ragyog,
Akárha mondaná kevélyen :
„Én itt is a király vagyok !“

S ha megtalálják, ugy se kérdik
Honnan került, mi volt előbb ?
Ha drága kő, ha kincset érő, —
A többi semmi, — ez elég.

Legyen bár a gyémánt a porban,
Csak az marad . . . igaz, helyes !
A bökkenő csak az, hogy ottan
Gyémántot senki sem keres.

A nagyság titka.

Mikép kell élni, hogy valóban
Nagynak nevezzen a világ ?
Sok az itész, de jó tanácsot
Hiába kérsz, — mert ugy sem ad.

Hiába kérded ezt, vagy azt meg,
A válasz puszta formáság ;
A könyvek lapja néma, hallgat,
S te csak kutatsz, keressz tovább.

Pedig csupán pár röpke szóból
Áll a szabály, a mely örök :
Bolondnak lenni a bolondok
És bölcsnek a bölcsék között.

Nefejejtsek.

I.

Eltépelődöm, óh de sokszor
Nappallá téve éjelem,
Könnyek között, ezer sohajjal :
Mivé is tőn a szerelem !

Békéjét vesztett szívem ugy fáj,
Nyugalmat többé nem lelek
Kötve tart az ígézet láncza
S letépnem, érzem, nem lehet !

II.

„Szeretsz ?“ „szeretlek !“ aztán ajk az ajkon
És mind a ketten olyan boldogok.
Az ifju néma, a lány miért is szólna,
Csak hallgatják, hogy szívök mint dobog.

„Enyim leszesz, vagy meghalok miattad !“
. . . „És én örökre csakis a tiéd . . .“
S körülöttük ezernyi kis virágszál
Oly tagadólag rázza szép fejét.

Bálban.

A zene accordjai zengve búgtak,
A csillár messze szórta sugarát —
És halvány rózsaszín selyem ruhádon
Imbolygott lágyan az ezüst virág.

Körülöttünk csapongó jó kedv, kaczagás,
Csak ketten voltunk, ugy-e, szomorúk ?
Ki tudná mért ? karod karomba fütted, —
Soha, soha még együtt annyi bút.

Én csüggtem szemed delejes varázsán
És hallgattam, hogy ajkad mit beszél . . .
Egy ifju élet bús történetéből
Megannyi baljós, szomorú levél.

Elmondtad azt, mily elhagyatva lettél,
Ábrándjaid mint tépték szerteszt,
S hogy a mult, az most is egyre kísért,
Susogva sok szép, bánatos regét.

Elmondtad azt, hogy nem tudnál szeretni,
Mert ez érzés szivedben megszakadt;
És kárhoztattad magad sebezve gunnyal,
Hogy miért is voltál olyan balgatag.

A zene accordjai zengve búgtak,
A csillár messze szórta sugarát —
És halvány rózsaszín selyem ruhádon
Reszketett, fázott az ezüst virág !

Ha társaságban

Ha társaságban hallok elbeszélni :
Mily gögös vagy, mily büszke, elbízott . . .
Én azt mondom, hogy rólad így beszélni
Eddig sem volt, — de mostan sincsen ok.

Óh, de ha aztán én magam maradva
Elgondolom, hogy mit tevék velem,
Érzem, hogy úgy azt még nem tudja senki,
Mily elbízott vagy és mily szivtelen !

Válasz, egy levélre.

Remegő kézzel tépem im darabra
Hideg, lesujtó, bántó leveled.
Nem haragszom, azt ne hidd én felőlem !
Te nő vagy, tudom gyöngeségedet.
Nem haragszom, hogy megzavartad lelkem,
Rád haragudni, oknak ez kevés . . .
E tépett lappal üdvöm összetépvé :
Álmodtam, s most fáj a fölébredés,

Jogod volt hozzá, hogy szakítsál vélem,
Hogy mért tetted meg ? Azt csak te tudod.
Arczomba dobtad kicsinylő szavakkal,
A miről lelkem félve álmodott.
„Feledjünk mindent, a mi eddig történt....“
Oly könnyen mondja e hideg levél ;
E tépett lappal elfeledve minden,
És lelkem újra oly kihalt, szegény.

Ejh, mit a mult ! Hisz nem is volt oly éden,
Mint minőnek magam képzelém,
Miért nem tudtam szakítani régen ?
De most már megvan ! szabad vagyok én !
Letépve immár lelkem nyűgző láncza,
Mi visszatartson, elmúlt rég az ok,
Gyönyörbe, kéjbe csaknem elmerülve
Érzem, először boldog most vagyok.

Remegő kézzel tépem im darabra
Hideg, lesujtó, bántó leveled,
Nem haragszom, azt óh ne hidd felőlem,
Te nő vagy, tudom gyöngeségedet !
Nem haragszom, hogy megzavartad lelkem,
Hisz szabad vagyok újra, most szabad.
S míg ezt mondom, e tépett lapra nézek,
És szemeimből a könny csak szakad !

Utolsó látogatás.

Bucsúzni jöttem drága nagysád,
Meg van lepetve ugy-e bár ?
Hogy így leráztam a bilincset,
A melylyel ön magához zárt.
A porba többé nem taposhat,
Egész valóm fellázadott !
Nagysád biz' ugy bucsúzni jöttem,
Az ok ez, melyért itt vagyok.

Játszott szívemmel óh, de sajnós
Rosz volt a játék — eltörött
És megmozdult — ez bár szokatlan —
Kis lábánál a durva rög.

Most oly helyettest kell keritni,
Ki pótolná az én helyem, —
S az ily bolondok hol teremnek ?
Azt ön sem tudja hirtelen.

Emlékszik egyszer, — rég nem is volt,
Miről beszéltem önnek én ?
Szerelmem esdő szóra váltott,
„Szeret-e még ?“ azt kérdezém !
A mit felelt, csunyán lesujtott,
Szavában nem volt irgalom :
„... E tárgy, ah kérem oly unalmas ...“
És ásitott is, jól tudom.

Megunt ! Ki hinné ? Sorsom ez lőn,
S mint ócska csipkét eldobott,
De hitte : szívem visszavonz majd,
Hogy válni tudni nem fogok,
Hogy esdekelni visszajárok
Szívének koldus rongyait. . . .
Hogy megdöntsem ezen hitében,
Azért vagyok mostan csak itt.

Találkozunk mi százszor is még,
Utcán, szalonban s más helyen :
Fejet hajtunk fáradt mosolylyal —
Üdvözlötünk most már ilyen !
S az utca sarkon visszanezünk,
A másik valjon visszanez ?
Nevetjük egymást gunynyal aztán. . . .
Ez lesz jövőnk talán egész.

Óh lesz olyan, mit elfeledni
Soha, soha én nem fogok,
A sors innen bár messze zárna,
Kisérti fog e két dolog :
A kis öleb, mely mintha szánna,
És köny boritná el szemét,
S a régi óra játszta dallam,
Mely mintha zengne egyre még.

Szívét ? azt ugy is, soh'se birtam,
Vagy mit beszélek. Ég bocsáss !
Szeszélye volt csak, szive ez nem,
Most ez önöknél a szokás.

Miként kötött le ? Most csodálom
Bohó szívemnek álmait. . . .
Ha nem igaz, akkor bocsánat !
Megrögzött nálam ez a hit.

Alig vádoltam, látja már is
Eszembe mentség-forma jut,
Siratta, melyet elveszített
Egy bál alatt — a kis jou-jout.
Kutyát ábrázolt, — nem csalódom,
S forintot ért, — ha sok — talán, —
És gyászt is öltött, s most tagadják,
Hogy szive nincsen ezután.

Nem úgy, mikor én porba hulltam
S a fájdalom már majd megölt,
S könnyemnek omló záporától
Nedvessé lőn a durva föld,
És esdtem : Tűrjön meg magánál,
Legyek bár gyűlölt, megvetett. . . .
Oh, akkor is könny volt szemében —
Oly jóízűen nevetett. —

Ha fényes, chikkes toalettről
Hallok beszélni ezután,
Szívekkel játszó Omphaleról —
Én önre gondolok csupán ;
Hanem ha szó jön érzelemről :
Ön a beszédből kimarad. . . .
Kezet csókolva most, utólszor
Nagysád — ajánlom magamat !

Próza, fordítás és egyéb irodalmi munkásság.

A próza írás és fordítás terén Molnár Gyula erdész-mérnök tűnt fel, a ki nagy nyelvismeretével és termékenységgel derék munkásságot fejtett ki.

Született 1870. április 3-án Gyulafehérvárott, hol atyja vasuti raktárnok volt. Az elemi iskolákat Déván végezte, ugyan ott 5 reált is, a 6—8-ikat a szegedi reál iskolánál, hol igen jól tanult. Itt kezdte meg irodalmi munkásságát, eleinte a Szegedi Híradóba írt, később a Szegedi Naplóba fordítgatott. 16 éves korában francziából. 1886-ban Selmezcze került, a hol 1892-ben végezte a mérnöki szakot. Ekkor rendes fordítója lett az Ország-Világnak, a Hétnek és Fővárosi Lapokba is fordított. 1892 decemberben Veszprémbe lett kinevezve a káptalanhoz erdőgyakornoknak, hol a veszprémi független Hírlap főmunkatársa volt másfél évig. Később a Veszprémhez lépett át. Selmecczen a Híradónak volt munkatársa. 1894 decz. 12-én a zniói kir. közalapoknál foglalt el gyakornoki állást és dolgozott a Felvidéki Híradóba és a Felvidékbe. — Znióváraltjáról 1895 nov. 20-án a magyar királyi államvasutakhoz lépett át mérnöknek. Munkái könyvalakban: *Kegyetlen szerelmek* (Szeged 1890.) *Cseberből vederbe* (vigjáték 1 felv. Selmeccz 1890.) *Henrietta Coppetól* (Olcsó könyvtár 1893. 330. sz.) *Idyll a háboru alatt* Coppetól. *Etelka* (dráma 1894. Veszprém.) *Szeretve mindvégig* (Selmeccz 1893.)

Lapokba fordított Theweiatt *Francime* regényét, *Bramefam Robertát* Del-pittől, *Nadiát* oroszról.

Továbbá Coppée *Ifju korát* az Ország-Világ részére. *Berthier Iscondát* Uchardtól. Ez utóbbi az Olcsó könyvtárban az Ifju korrall együtt nem sokára megjelenik.

Ugyancsak temérdek novellát írt különböző lapokba, melyek közül általános feltűnést keltettek: *A nerelő*, a *Táncosnő* és az *Itélet* címűek. Selmecczen előadták *Megoldott probléma* című vigjátékát. Műfordításainak hibája, hogy sok idegen kifejezést használ.

Egyesek irodalmi működése mellett az ifjuság, mint testület is tanusított érdeklődést az aesthetika iránt, a mikor 1887 nov. 20-án Koller János ifjuság körü elnök felhívására önképzőkört alakított, melynek czélja ösztönzés tudományos és költészeti művek alkotására, azok elbirálása, versenyszavallatok, pályázatok kitűzése, estélyek és matinék rendezése.

Az önképzőkör, mint ilyen, külön vagyonnal nem bir, az ifjusági kör alá

Akademikus szokások.

Egyetemi évek! — fiatalság évei, visszaszerezhetetlen testvériség évei, midőn minden pajtásban barátodat, minden tndományban elért célzt pillantasz meg és minden nőben egy képzelt ideál magasztos példányát! Gyorsan elteltetek ti feledhetetlen évek, de a lélek sokáig szeret és örökre ápol titeket, mint drága kincseket, meleg sugallatokat, magasztos, tiszta gondolatok kincseit.

Gróf Sollohub.

Selmeczen az akadémikus mindig a gondtalan ifjuság pajkos gyönyöreit élvezte. Ha két férfi, kik valaha Selmeczen tanultak, összetalálkozik, szívök tesvéri örömet érez, ellágyulnak, beszédesekké lesznek, s beszélnek a multról, mely örökre kíséri őket, mint a vándort az eltűnt völgy mosolygó képe!

Murger francia költő elbeszélései jutnak eszünkbe a Quartier latin bohème életéről, ki meghatóan ecsetelte a gyöngéd melancholiát, mikor nyomorát, de azzal együtt ifjuságát is siratta.

Régebben a selmeczi akadémikusok teljes „studentok“ voltak. Magaszáru csizma és hosszú pipa elmaradhatatlan attributumaik voltak. Az idő megváltozott, a külsőségek még inkább, de hogy az életet ne humorosan fogják fel, abba nem hozott újítást semmi kor szelleme.

Vagy nem játékos ötlet-e mikor lakk czipőben, szalon nadrágban glacé keztyűkkel, hajlékony pálczácskával, *foltos* bányászskabátban, *rossz* kalappal mentek látogatóba a jókedvű studiók? A májusi éjszakák hegedű és ének-szótól viszhangzanak, s habár mai napság az éjjeli zene nem divat, azért ezen örökszép szokással nyilván hódolnak a kedves ideálnak!

Minden ház, minden kő tanuja ötletes tréfák, regények, történeteknek, mely tárgyak ha szólani tudnának, emléktől ittasan beszélnének majdnem százötven esztendő folytonos fiatalságáról.

Mivé nem varázsolja a képzelet az akadémikus szegényes otthonát? Bizony kietlennek látszanék élemedett férfi előtt, hogy miként lakhatni egy szűk szobában, melynek butorait foszlányos diván, rozoga ágy és asztal képezik, melynek összes disze egy pár kép, csorba kard és példás rendetlenségben szétszórt könyvek? De hát mit tehetünk, ha épen e falak közt olvassuk Petőfit, Rousseaut vagy Flammariont, s ha jobban gyönyörködtetett akkor egy orgonavirág, mint később a melegházi növények ezere!

Az ifjuság részszegség bor nélkül, — mond Goethe, — hát még milyen

részség borral!? Omenszerű hibát fognak a selmeczi akadémia hallgató-ságára, mely hiba „jó hirnevünk ízét, savát veszi“, nevezetesen meggyőződés képpen él a közhitben az alkoholos italok általunk való drasztikus fogyasztásának hire! Alkalmoszerű kijelentenünk, hogy az ily állítások idejüket multák s végtelen nagyitással jutottak a külvilágba. A hivatalos ivások kora a burschenschafttal lejára, s jelenleg mi sem adózunk az ilyenemű élveknék többel, mint egyéb főiskolák ifjusága. Ne féltsék a szülők fiaikat; Selmeczről életkedvvel, vig, — vagy ha ez hiányoznék is, — őszinte természettel fognak eltávozni!

Évfolyamról évfolyamra, nemzedékről nemzedékre száll a jelszó „egy az egészért, egész az egyért!“ Jó helyről, a svájci landsknechtektől került forgalomba e szálló ige s szégyen az időre, gyalázat az egyénre, a mely, illetve a ki ezt a jeligét nemes és jogos dolgokban valaha feledésnek adja. Habár szorosán egy is az akadémikus testület, mégis mutat önmagában is osztályokat. A német világban az első éves *fuchs* volt, a másodéves *kohlenbrenner*, a harmad- *firma*, az öt diákok pedig *veteránok*, s ezen jelentős czimek szerint jártak a kiváltságok is! Jelenleg a balek, firma és veterán elnevezés létezik!

Bár ezen osztályok némi köteleességekkel vannak kapcsolatban s bár semmi törvény nem szabályozza a patriarchalis felsőbbséget, az előző idők hagyományát senki sem támadja meg. A kasztrendszer tagadhatatlanul a buschikóz élet rendszere, merevsége összeütközik a magyar szellem szabad- elvűségével, azért át is kellett annak alakulnia a mi véralkatunkhoz. Az imperativus kérelemmé változott, mert a mint Himfy állítja, csak akkor hajlik a magyar, hogyha „bánni tudnak véle“.

Általánosan elfogadott üdvözlési mód a szervusz és a beszélgetések mindig a bizalmas második személyű megszólítással folynak! Hogy minél általánosabban érvényesüljön az összetartozandóság eszméje, a rendes névhez valami köznévv (vulgo) is ragasztatik melyek közül néhányat kuriózumból ide igtathatunk: Tára, Skiz, Skulié, Boxi, Chrénesz, Gamma, kis paraszt, Böde, Pavouque, Gunár, Raubschütz, Tacsó, Barbécs, Punctum, Coriolán, Nyuszi, Czéresz, Anti bácsi, Grojszi, Flinta, Doktor Fauszt, Integrale, Bülbül, Plusz, Bagoly, Vozsány, Bársony balek, kis gyöngéd, Duczu, vasgyuró stb. Ez a társadalom formailag a német szokások epigonja. A formából maradt fenn, de belőle a régi lélek kiköltözött. Csupán azt vette át a magyar ifjuság, a mi benne életre való, a mi ama a magyaros őszinteséget a szokás iránti tisztelet által barátsággá travesztálta.

Minden iskolai év szokásos tréfákkal kezdődik, melyek között némelyiket el kell hallgatnunk, nehogy az utódok a dolog denunciálása folytán a mulatáságtól meg legyenek fosztva. A balekok „diszes“ fogadtatása maradjon sub rosa.

Mikor októberben az összes szakok megérkeztek Selmeczre, a mult év végén valamely tantárgyból elmaradtak, vagy megbukottak összegyűlnek s magukat ünnepélyesen *szamaraknak* nyilatkoztatván ki, elnököt választanak. Az elnök tiszte a „szamár estély“ rendezése, melyen nemcsak lelkes dikcióval

ígyekszik hiveit szaporítani, hanem azon ünnepélyes aktussal is, hogy egy valódi csacsin a teremben körül szamaragol.

A tulajdonképeni schacht szokásokat, a német deákság általános szokásait leírni nem esik össze célunkkal; először nem, mert az azok után érdeklődő teljesen feltalálta mindnyáját a német egyetemeken, másrészt azért nem, mivel jelen emlékirat esetleg kánonjuk lehet, s mindig akadhat konzervatív, a multért lelkesülő akadémikus, a ki nem a *germán* ötleteket, hanem a régiséget kegyelvén, felújításukat kedves dolognak tartaná.

Ilyen kísérleteket már csak azért sem lehet pártolnunk és megengednünk, mivel az idegen ajkú lakosság által körülvelt Selmecezen legkisebbel sem szabad a magyar nyelv terjedését, tisztaságát megzavarni!

Hanem vannak még töredékeiben ugynevezett „bányászati szokások“, melyek ősi eredetük és eredetiségüknél fogva, ha bár német dalokkal és vezénylettel történik lefolyásuk, figyelmünket el nem kerülhetik, s mint különlegességet (nem mint a maga németségében követendő példát) el nem hallgathatjuk.

A bányászati szak szokásainál egyedül a „szak“ (a bányászati) hivatalos; valamelyes rejtélyességet tulajdonít nekik, valami hagyományos büszkeség köti hozzájuk a bányászt, melyeket szükségtelen philister szemeknek látni, sőt az erdész és erdőmérnök kollegáknak sem szükséges. A bányász szokások maradványai: a bányajárás, a szakestély, a gyász-szalamander, az akadémikus temetés. A bányajárás év elején, október 10—15-ike közt történik, mikor is a régibb hallgatók a föld alatti sötét, csendes hazát bemutatják új testvéreiknek. Este hét órakor az egész hallgatóság összegyűl az ifjusági kör helyiségében, honnan a *szakelnök* (mindig a legidősebb bányász, tehát nem az ifjusági kör elnöke) vezetése alatt megindul a menet. Legelől megy a praeses, magas tetejű, forgós süvegében, utána az énekvezető (cantus praeses), azután pedig gänzemarschban a többiek, minden második ember kezében égő bányamécscsel. A menet megkerüli a Szentháromság szobrát, azután pedig kigyó vonalakban végig vonul a selmecezi főutczán, útközben a „Szerencse fel“ című bányász dalt, s a „Glück auf! Glück auf! der Steiger kommt“ kezdetű indulót felváltva énekelve.

Mikor a város alsó végén lévő Glanzenberg altárnához értek, nagy kört alkotnak, s a cantus praeses vezetése mellett eléneklik a „Der Bergmannstand sei hoch geehret“ kezdetű, a bányász életet magasztaló dalt.

Azután minden ének, beszéd beszünttetetik, s lassan bemennek a bányába, honnan egy jó félórai menetelés után a Pacher altárán jönnek ki. A városba való felvonulás ugyanazon rendben és módon történik. Először is az ifjusági kör előtt énekelnek, azután pedig a szoros értelemben vett bányászati (bányamérnöki) szaktárgyakat előadó tanár háza előtt. Vacsora után előre kijelölt korcsmában gyülekezés az ugynevezett szakestélyre. Az első szakestély lényege a balekok felszentelése (a régi Fuchsenprung). A balekok főnöke (a Fuchsmajor) elővezeti az első éveseket, s elnöki vezényszóra történik a felavatás. Megkérdezik minden felavatandótól, hogy akar-e akadémikus lenni? Persze, hogy akar. Ekkor két firma átugratja a farbdörön, melyet bányamunkások dol-

Selmecezi bányász és erdész akad. ifj. emlékirata.

gozás közben viselnek, s eddigi *pogány* nevétől megfosztván Bachus, Vénus, Ceres nevében megkresztelik és két pohár sörrel nyakon öntik. A szakestély további folyama ivás, éneklés, tánczokból áll, melyet a szakelnök tetszés szerint megszakíthat s ha valaki a silentiumot ki nem tartja, megtöri, arra „pro poena“ ráolvas bizonyos mennyiségű sör-, vagy vizivást, melyet az illető rögtöni kivetés elkerülése végett véghezvinni tartozik. A szakestélyek ridegsége, a mint már az előbbieken említve volt, mai napság sokat veszített.

Mint szép különlegességet, az akadémikus temetést is leírjuk. Minden, még az akademián elhunyt hallgató, nyilvános akadémiai épületből temettetik el. Központi fekvésénél fogva jelenleg a bányatörvényszék (Berggericht) használatos, melynek előcsarnokában áll a ravatal. A koporsó mellett reggeli 8 órától esti 8-ig — két óránként felváltva — hat bányász és hat erdész hallgató áll diszörséget. A temetés este hét órakor kezdődik.

A város összes harangjai szólnak, e mellett a bányász kopogó (tóka, plagiodynandrua) is, mely egy felfüggesztett lapos deszkából áll, s hol egyik, hol a másik végén megütve, sajátságos tompa hangot ad. — A temetés sorrendje a következő: legelől megy a bányász zenekar, utána az ifjusági kör elnöke és az akadémiai ifjusági kör zászlaja teljes díszbe öltözött, kivont szablyát viselő bányász akadémikusok közt. A zászló után tizenhat, két nyolczas oszlopban felállított, egyszerű bányászkapátot (Grubenrock) öltött bányász, kezükben mind bányaméccsel; utánuk pedig az egész bányászati szak a szakelnök vezetése alatt, egyes sorban, mozgó kigyóvonalat alkotva, s ugyan oly öltözetben, mint az előbbieket, s szintén bányázméccsel. Majd a koszorúvivők jönnek teljes díszben. A menet derekát a kollégáktól vitt koporsó képezi, előtte a papsággal, mellette négy sorban felállított, teljes díszbe öltözött, kivont szablyás huszonnégy akadémikussal. A koporsó után jönnek a gyászolók, a tanári kar, majd négyes sorokban a többi akadémiai hallgatók, s a résztvevők serege. Hogy a menetben senki zavart elő ne idézzon, s hogy kellő legyen a kivilágítás, az egész menet hosszában faklyás erdész hallgatók lépdelnek. A bányász zenekar a temető kapujáig játézik gyászindulókat, a sirnál pedig cigány játéksza el az elhunyt kedves dalait. A sirnál az ifjusági kör elnöke beszél. Az akadémikus temetése, tekintet nélkül az elhalálozott jó barát, vagy szülei anyagi állására, utolsóig az akadémia ifjuságának közkölségén történik.

A temetés után egyes sorban (gänzemarsch) az ifjuság előre kijelölt korcsmába vonul a szakelnök vezetése alatt, a hol a gyász szalamander szokott tartatni.

A legnagyobb csendben hosszú asztalok mellett kiki helyet foglal. A szakelnök silentiumot parancsolva, az asztalfőről megkérdezi: „Ad maestrum salamandrum parati estis?“ A felelet: „Sumus!“ A szakelnök: „Surgite! Ergo Salamander, Salamandri, Salamandrorum pro defuncto academico montario (vagy saltuario) N. N.“ Mikor ez megtörtént, az elnök exertitium tartás (a sörös pohárnak hol a szájhöz, hol az asztalra való többszöri helyezése) után vezényszóra kiitatja a sört, s ezután következik a reibolás. A szakelnök megkezd a kopogtatást az üres sörös pohárral ötös ütemben (két hosszú, három rövid), mely művelet egy emberrel mindig tovább adatik, úgy, hogy végre az

egész társaság kopogtat. Ezután az üres poharakat ismételt vezényletre egyszerre mindenki a földhöz üti, hogy azok darabokra törjenek. Azon pohárból, melyet a kedves fiú emlékére ittak, többet senki ne igyék. Vagy talán az öszszetört reményt jelenti a szétpattanó üvegszilánk ? !

Erre az összes lámpák kioltatnak, s előre berendelt tiz, tizenkét ember elénekli a kézi kopogó hangja mellett az akadémikus gyászindulót. Az ének után az elnök a salamandert bezárja, lassu hazamenetelt parancsol, s az nap este mulatni szigoruan tiltva van.

Ime ezek az elődöktől átvett szokások. Csak a felett kell elgondolkoznunk: vajjon helyeselhető-e az ifjuság egy részétől annyira féltett régiségek fenntartása ? Szabad-e, lehet-e jó magyar embernek ilyenén idegen szokásokat kultiválni, melyek látszatnál nagyobb jelentőségűek, mivel épen az ifjuság gyakorolja azt, a ki ideáljai, szép emlékei közé fogja majdan sorolni őket, s velük beszívja a germán szellem szeretetét ?

Az ifjuság nagy részének az a meggyőződése, hogy ezen szokások megmaradhatnak, de a német jelleget, a *német nyelvet* kell belőlük kiküszöbölni. Ha ez megtörtént, felsorolt szokások csakis nemes jellemvonások fennmaradását biztosítják, ha ugyan helyes és nemes dolog a testvériség, a baráti szeretet, konzervatív felfogás ápolása büszkeség tekintetében. A szokások az idők csiszoló hatása folytán teljesen assimilálódnak és nemzetiekké lehetnek. Nem párhuzamot akarunk vonni, csak példaként említem a hatalmas Anglia történetét. Még a középkorban a Britanniát meghódító normannok, ha valami gyalázót akartak magukra mondani, vagy valami fogadás megtartását ígérni, csak annyit mondtak: *angol* legyek, ha nem úgy van! — és mai napság Albion összes lakói büszkeségüket és dicsőségüket látják ragyogni az angol névben.

Igy olvadnak belénk és lesznek kedvesekké mások előtt is azon eredeti szokások, melyekben a mai veszélynek tartott veszély is ártatlan, t. i. egy pár német vezényszó és dal, — mert hiszen ki félti magyarságában azon ifjuságot, melynek idegen nemzetbeli elődei rajongva szerették „Ungarnland“-ot, s melynek magyar ősei 1849-ben Simunics ellen harczolva véreztek ?

A szélsőségek váltakozása birhat annyi vonzerővel az ifjuságra. Szembetűnő a dissonantia, mikor a figyelmet teljesen lekötő felső mennyiségteni, vagy gépészeti órák után körlevelet hordoz a steingrubei kisbiró, melyben adatik tudtára a nemes községnek, hogy délután költöztetés, bucsztatás, disznótor, adókiivetés stb. lesz.

Olvasó előtt idegen kifejezéssel éltünk: *steingrubei község*. Nem érdektelen annak megismertetése, nemcsak intézményei, de szelleme által is. A „nagyközség“ czim mindjárt elárulja törzsgyökeres magyar eredetét. Nem a burschoktól örököltük, sőt ellenük alapított az. Nagy vonzerővel birt még megszűnése után is elkülönítő, könnyelmű és büszke törekvésével a burschenschaft, s hogy emléke se juttassa valakinek eszébe a mulatozások hiányát, alapított a magyarosító ifjuság bizonyos patriarchalis, kedélyes társaságot, a „steingrubeni nagyközséget“, mely Solmecknek külön városrészében székel, s azért is ápolja különös rokonszenvvel az ifjuság, mert a magyar géniusz vonzó alkotása, s mint ilyen, naiv szellemével, becsületes természetességével hat

reánk. A régi nemesi kuria körül elterülő falú ez, hol még erősen érzik az elkülönítés parasztok és virilis, illetve a szellemi arisztokracziát képező tisztas belső- és a kupak-tanács tagjai között.

A steingrubei falu ilyenül és mai szervezetének megfelelően soha nem alapított. Vagyis nem volt *hivatalos* alakuló gyűlés, alapszabályok kidolgozására stb., — hanem egy vig asztaltársaság minden további tervek nélkül, csupán hogy magyarságának és jó kedvének kifejezést adjon, s hogy a burschenschaft emlékét kitörüljék, az együttérző ifjúságot maga köré gyűjtötte.

A gyülekezés helye volt a steingrubei városrészben fekvő Schmidt-féle kamara, hol Gesztes Lajos (vulgo Butykos) vezetése alatt történtek a nedves gyűlések. Az alapítás éve, ha e ténykedést alapításnak vehetjük, — 1880. Azóta bővült, gyarapodott a község, s hogy jelenleg mennyiben van, azt eladják az alábbiak. Engedjük át a szót a község két írástudó emberének.

CORPUS JURIS

vagyis

mindazon nagy községbeli törvényeknek és szokásoknak foglalatlja, melyeket a község pennás emberei irásban hátrahagyának, vagy melyeket a kegyes szájhagyományok megőrzének vala az utókor számára és okulására azon czélból, hogy élnének azok is oly vidám egyetértésben és szent békességben, mint éltek vala elődeink.

Összegyűjtöttem, illőképen elrendeztem Zivuska Jenő községi poéta segítségével, ékes stilusba öntöttem, mint a nagyközség főpennája

Fozmán Gyula.

I. FEJEZET.

A község czime, czimere, határai, csélja, pecsétje.

1. §. A község czime: Steingrube nagyközség.

2. §. Határai: A piarista kolostortól a bélabányai kapu felé vezető út egészen a Mihály-Aknáig. Innen az a patak, mely a bélabányai uton keresztülfolyva, az alsó major felé veszi irányát (az alsó major és a torna kert között). Az alsó majortól a piarista kolostorig határt képez az alsó utcza. A piarista kolostor, valamint az alsó major a községhez tartozik, ugymint a nevezett kolostortól Bélabánya felé vezető utcza bal oldali házsorai.

3. §. Célja: a 2. §-ban megjelölt határok között lakó akadémiai hallgatók között kedélyes baráti viszonyt fenntartani. E cél elérésére a község az eszközöket úgy válogassa meg, hogy azok a tisztességgel, becsülettel mindig összeférjenek.

4. §. A község czimere fehér mezőben két keresztbe tett bakter dárda és a czimer alsó részén a bakter mécs. Az ezeket körítő felirat: „Ha Steingrubében óra volna.“ A czimer külső szélén 2 sáv vagy on, a külső vörös, a belső zöld. A czimer alakja ovális.

5. §. A község pecsétje olyan mint a czimere, elmaradván a szinezés. — Alakja kerülék.

6. §. Ovalis alatt értetődvrén olyan alak, a melyet bármely polgár következőleg képzelhet el magának. Végy egy tojást, főzd meg, vágd hosszában két egyenlő részre, akkor olyan felületet látsz, melynek alakja a községi czimer. Vagy még könnyebben elképzelhető: Hivj egy gömbölyü képü polgárt, adj neki nádcukrot, hadd szopogassa. Azután adj be neki hirtelen ecetes uborkát, hogy azt megharapja és figyeld meg ábrázatját.

7. §. Ha a fennt tisztelt polgár ábrázatja nem csak lefelé, de fölfelé is megnyulik, kész a kerülék.

II. FEJEZET.

A nagyközség polgárai.

8. §. A községnek háromféle polgárai vannak: rendes, kül- és diszpolgár.

9. §. Rendes polgárok azok az akadémiái hallgatók, kik a 2. §-ban megjelölt határokon belül laknak és nevüket a község anyakönyvébe saját kezűleg bejegyezték. Ezen bejegyzés által egyszersmind arra kötelezi magát az illető, hogy a corpus jurisban foglalt szabályokat betartja s a községnek hű polgára leend.

10. §. Külpolgár lehet az az akad. hallgató, ki a 2. §-ban megjelölt határokon kívül lakik. A külpolgárságért a feőpennai hivatal utján a kupaktanácshoz kell folyamodni. A folyamodás bélyegköteles és pedig 50 kr. értékü világlátott postabélyeggel látandó el. A folyamodásba beveendő a nyomós ok, mely folyamodót a belépésre indítja.

11. §. Diszpolgár lehet az, ki nem akadémiái hallgató, de különben penás ember és a község érdekeit kiválólag szivén viselvén, érdemeket szerzett.

12. §. A diszpolgárrá való választásnál kell, hogy a község $\frac{2}{3}$ része (legalább) szavazzon és a szótöbbség dönt. Tekintetbe veendő a 7, 8. §. A megválasztott diszpolgár számára oklevél állítandó ki.

13. §. Diszpolgár adót nem fizet.

14. §. Külpolgár az adó felét fizeti és szavazata $\frac{1}{2}$ -et számít, vagyis 2 külpolgár teszen ki egy rendes polgárt.

15. §. A polgár jog megszűnik vagy önkéntes kilépés, vagy az ugynevezett kiebrudalás, vagyis szürkitevés által, mely utóbbinak mindig maga a tisztelt polgár a főokozója, a melynek eszközlése a nagy kupaktanácsban $\frac{2}{3}$ szótöbbséggel határozatik el.

III. FEJEZET.

Illetmények.

16. §. Adó. Havonként és fejenként rendes polgárnak 20 fillér, külpolgárnak 10 fillér.

17. §. A cigányság (a vályogvető és muzsikus) adómentes, ugyszintén a három bakter. ²⁾ A ki három havi adóval hátralékban van, szűre kitéssék. ³⁾ Ki az adót az illető hó végéig be nem fizeti, minden 1 hónapi halasztás után 10 filléreket fizessen.

Ezen § második és harmadik bekezdése ellen nyomós okok felhozatával a kupaktanácshoz elnézésért is lehet folyamodni.

IV. FEJEZET.

A község kormányása.

18. §. A kupaktanács a rendes és külpolgárokból álló tanácskozó gyűlekezet.

19. §. A belső tanácsot a 30. §-ban megjelölt tiszteltreméltó polgárok alkotják.

20. §. A kupaktanács hatáskörébe tartoznak az összes községi ügyek.

21. §. A kupaktanácsot a bíró hivatja össze a bakterek által. Egy iv bocsátatik ki, melyen meg van jelölve a tanácskozás helye, ideje és esetleg a tanácskozás tárgya is. A bakter köteles ez ivet a polgárokhoz elvinni.

A polgár nevét az ivre írja, kötelezván magát evvel a gyűlésen való megjelenésre, mit ha ezek után elmulasztana megtenni, 10 fillérekben elmarasztaltassék.

22. §. A kupaktanács akkor határozatképes, kivévn a 12 és 15. §-ban megjelölt eseteket, ha a polgároknak legalább fele jelen van.

23. §. A befagyott kupaktanács után összehívott kupaktanács minden esetben határozatképes, de a tanácskozás idejét 48 órával előbb ki kell hirdetni, hogy lehetőleg minden polgár tudomással birjon róla.

24. §. A kupaktanács szótöbbséggel határoz. Szavazat-egyenlőség esetén bíró uram dönt, ki különben nem szavaz.

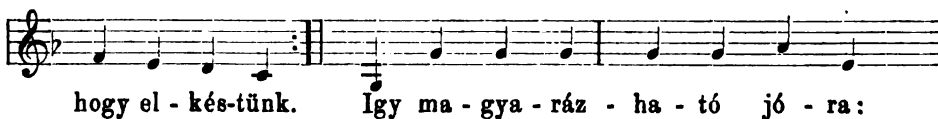
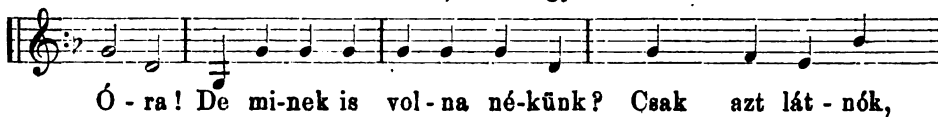
25. §. A kupaktanácsot bíró uram vezeti, akadályoztatása esetén feőpenna, s ha ő is akadályozva volna, akkor mindig a jelenlevő legöregebb esküdt.

26. §. Minden tanácskozás megkezdése előtt a bíró, vagy a 25. §-ban megjelölt körülmények között annak helyettese, üssön hármat a bírói bottal az asztalra, mire a rabbi kivételével minden rendű és rangu polgár vegye le fővegét és ne merészkedjék szólani, mert különben elmarasztaltatik. Ezek után a bíró üdvözli a megjelent polgárokat (s így szól: „Ősi szokás szerint felhivom a polgárokat a községi nóta elénekelésére és kántor uram pedig adná meg a hangot.“

Erre mindenki feláll, kántor uram megadja a hangot és a nóta el-
énekeltetik.

27. §. A nóta dallama és szövege :

Lassan, érzéssel.

28. §. A nóta után pedig mondatik, hogy „dicsértessék.“ Ki, vagy mi di-
csértessék, az nem mondatik és ez ellen vétők literekben elmarasztaltatnak.

29. §. Ki a tanácskozásokat akár a kancsó hangos letvése, akár más ne-
mű zajjal zavarná, jelen § biró felszólalására rögtön reá olvasandó és az illető
5 literekig elmarasztalható, annyiszor a hányszor.

30. §. A belső tanács tagjai :

1. biró,
2. feőpenna,
3. tanfelügyelő,
4. tanító,
5. Plébános,
6. kántor,
7. rabinus,
8. kis penna.
9.)
10.) 4 esküdt.
11.)
12.)

31. §. A birónak jogában áll 8 belső ember beleegyezésével az előszámol-
takon kívül más böles polgárokat is meghívni.

32. §. A 30. §-ban elősoroltak az u. n. belső emberek és közējők tartozni tisztesség.

33. §. A belső tanács minden tagja tartsa kötelességének a belső tanácsban meghányt vetett dolgokat tovább nem adni, mert különben első ízben egy hordó sörben elmarasztaltatik, másod ízben pedig a belső tanácsból szűre kitétetik.

34. §. A belső tanács dolga a község ügyeinek meghányása vetése, mielőtt az a kupaktanács elé kerülne.

35. §. A belső tanács a feőpennától minden hónapban bekéri a pénztári kimutatást, ki is azt 3 napok alatt elkészíteni és beterjeszteni tartozik.

V. FEJEZET.

A melyben foglaltatik, kinek mi volna a teendője.

36. §. Biró uram. A község feje. A kupaktanácsban, belső tanácsban, a község vigadozásainál és ünnepi meneteknél ő vezeti a községet. Megkivántatik, hogy írni, olvasni tudjon. Biró uramnak jogában áll a törvények ellen vétőket 1 liter borokban elmarasztalni annyiszor a hányszor. Jogában áll továbbá a polgárokat közmunkára kirendelni, kivévén a belső tanács tagjait.

A biró jelvénye a birói bot.

Kötelessége nevét a birói botba vésetni.

Kötelessége példás józan életet folytatni, ha látják.

37. §. Feőpenna. A község törvénytudó embere. A községi pénzek és iratok kezelője.

Feőpenna köteles megválasztatása után 10 napra a feőpennai vizagát letenni. A vizagátató bizottságot a belső tanács és a volt feőpenna képezi.

A vizaga eredményéről egy oklevél állítandó ki.

A vizaga tárgyát a Corpus Juris képezi. A feőpenna köteles a községi vagyont utódjának rendben, sértetlenül és hiány nélkül átadni és becsületbeli kötelességének tartsa a reá bizott iratokat és tárgyakat, mint az ősoktól maradt emlékeket megőrizni s mint törvénytudó ember, a község ügyeit melegen szíven viselni.

Köteles továbbá .

1) Jegyzőkönyvet vezetni a kupaktanács üléseiről.

2) Anyakönyvet a polgár nevének beírására.

3) Leltárt.

4) Pénztári könyvet.

5) Irattári könyvet.

A feőpenna jelvénye a : penna.

38. §. Kispenna. Kötelessége a feőpenna utasításaihoz alkalmazkodni és azt hivatalos dolgaiban gyámolítani.

Jelvénye szögletes plajbász.

39. §. Esküdtek : lásd

25. §., 30. §., 37. §.

40. §. Tanító. Köteles a község csemetéit a jóra tanítani, az irás és olvasás tudományába és egyéb községi dolgokba bevezetni és különös figyelmet fordítani a leányok alapos oktatására.

Jelvénye a plajbász.

41. §. Tanfelügyelő. A tanító fölöttes hatósága. Ellenőrzi a tanító működését.

42. §. Kántor. Köteles a hivatalos nótához az alaphangot megadni és saját költségére toroka jó karban tartására minden lehetőt megtenni.

43. §. Végrehajtó. Feőpenna felszólítására az adót nem fizető rendes és külpolgárokat végrehajtja.

A végrehajtást következőleg cselekedje meg: vegye maga mellé a főbaktert és a 2 kisbaktert. Menjen ezekkel az illető polgár lakására. Ha a jámbor polgár megérezné a veszedelmet, s nem találtatnék honn, akkor krétával irasék az ajtóra a behajtandó összeg, továbbá azon nap és óra, a melyben nevezett érdemes hivatalosok ismét tiszteletöket fogják tenni.

A kitűzött időben az illető polgár köteles otthon lenni, vagy pedig helyette állítani.

Ha tisztelt polgár ismételve nem találtatnék honn és nem állitana helyettest, akkor kisbíró által a főpennai hivatalba czítálandó igazolás végett. A ki nem tudja nyomós okkal igazolni otthon nem létét, 5 literekben elmarasztaltassék és egyuttal szigoruan meghagyassék ő kelmének, hogy az ujból kitűzendő időben okvetlen honn találtassék.

Ha a polgár ennek a felszólításnak sem enged, szüre a községből kitétessék.

Ha a polgár ember otthon találtatik, bémutatván neki a végzést, egy oly tárgy foglalandó le s viendő a község házára, a melynek értéke meghaladja a követelés nagyságát.

E tárgy 10 napig a község házán tartassék, s ha az adós ki nem váltja, nyilvánosan elárvereztetik, a tartozás levonatik, s a többi a jámbor polgárnak adódik.

44. §. A kis bíró. A bíró balkezét képezi. Jelvénye egy szerény furkós bot.

45. §. Bakterek.

Kötelesek minden este 9 órakor valamely alkalmas helyen a községi nótát elénekelni. Továbbá kötelesek hetenkint legalább 3-szor a korcsmákat bejárni és a ki 10 óra után birói engedély nélkül korcsmában találódik, kivéve a belső tanács tagjait, (de bele értvén a clerust.) az távozásra szólítandó fel.

Ha nem távoznék a tisztos polgár, köteles minden bakternek 1 pohár söröket, vagy 1 liter jó bort fizetni.

Főbakter jelvénye a kürt, a kisbaktereké a dárda és a mécses. Hivatalos működéskor kötelesek e jelvényeket magukkal vinni.

A bakterek kötelesek a czé-czókon elázott polgárokat épen és feltűnés nélkül haza szállítani.

Kötelesek febpenna és biró uram meghagyásait teljesíteni és a rendre, csendre, tűzre vigyázni.

46. §. A számadó. Köteles a község barmait u. m. ökrét, szamarát s egyéb némű állati jószágát gondozni, s különösen a hizalásra főszulyt fektetni és oda hatni, hogy a szaporaság nagy legyen.

47. §. A bojtár. A számadó parancsait teljesíti, s elvben fizetése 10 frt 20 karajczár.

48. §. Ember doktor. Köteles a polgárok testi épségét rendbe tartani és különösen lelkére köttetik, hogy a szemérmes leányzók mindenek által, a kiket illet, egészségben találtassanak.

Csak hamu- és vizkurát szabad alkalmaznia.

49. §. Rabbinus. Köteles izrael fiait alaposan környűlmetélni s egyéb hivatalával járó teendőket elvégezni.

50. §. Piébános. Kötelessége a hívek lelki szükségleteit kielégíteni, ha ilyenek volnának; egyébként köteles fiatal szakácsnét és két káplánt tartani. Uj év táján köteles ördögöt űzni.

51. §. Baromorvos. Legyen egyszersmind kovács mester is. Köteles le-gényt tartani és mindig lábbelit viselni.

52. A cigány köteles bándát alakítani és a község mulatozásainál játszani. A czé-czóknál biró uram 10 fillért, a polgárság pedig 4 fillért köteles a tányérba dobni. Az összeg gyanus barom lebunkózás után őket illeti.

53. §. A csizmadia köteles ujságot járattni.

54. §. A többi czéhbeliek pediglen szintén élnének úgy, hogy a község derék polgárai közé számítottjanak és a közeég hirót, nevét, becsületét emeljék.

VI. FEJEZET.

Községi szokások.

55. §. Disznótor.

Mikor pedig elérkeznek az idő, melyben a kocza hizása annyira haladott volna, hogy a kukoriczára rá sem néz, vagy pedig a községi kukoricza elfogyott volna, mindezekről a számadó tegyen jelentést a birónak. Biró uram hívja előbb össze a 12-ök tanácsát, ennek utánna pediglen a kupaktanácsot, s emeljen bölcs szözatot a disznó irányában olyaténképen, hogy mikor volna illendő a hizót kiszölitani ez árnyékvilágból, azon üdvös szándékból, hogy tartatnék egy vigságos községi disznótor.

Meghányván-vetvén a dolgot, a kalendariumból kiókumuláltatik, hogy mikor lenne a fent tisztelt disznó torja.

Elérkezvén a vigság napja öltösn minden renden és rangon lévő polgár ünnepi köntöst. Biró uramtól a fogalmazóig ki-ki úgy jelenjék meg, a mint tisztos hivatala és foglalkozásának mivolta magával hozza.

Ugy szintén a fent tisztelt sertés disznó-jöszág jelenne meg ünnepi diszben, lévén főképen róla szó.

És pedig ősi szokás szerint a számadó kössön piros pántlikából csokrot a farkára, nyakát pedig körítse biró uram ajándéka: egy széles kék szalag csokorra kötve.

Gyűljenek az összes polgárok a kitűzött időben a kijelölt helyen össze és vezettessék elő a nevezett ünnepi dísznő. Biró uram pedig parancsolna csendet, s állítaná fel illetéknépen a nemes községet. Legelőül jönne az első kisbakter lámpással és bakterdárdával, utána pediglen:

2. A község feje, biró uram a birói bottal.

3. A községi czigánybanda teljes díszben.

4. A hentes teljes díszben, konyhakéssel.

A fent tisztelt hizó szintén teljes díszben. Hátsó jobb lábára legyen uj kőczmadzag kötve, melynek vége legyen a számadó kezében, kinek a másik kezében legyen egy állásával járó, a dísznő kormányzására szánt töről metszett erőteljes pálcza.

A dísznő előtt menjen, vagyis hátráljon a kanászbojtár, csalogatván a kényes állatot egy zsombor ropogós kukoriczával.

5. Ezek után jöjjön egy köz.

6. A köz után jön a főpennai hivatal.

7. Ezután a klérus.

8. A népiskola vezetői.

9. A többi községi polgárok libasorban végre zárják be a menetet; a főbakter, ki is midőn a zene elhallgatva, fujná meg a kürtöt.

A 12-ők tanácsa köteleességének tartsa pipával megjelenni és komolyan viselkedni. Azok, kik magukat oly képen viselnék, hogy a község tisztességén csorba esik, büntetessenek szigoruan.

A menet ily sorban haladjon mindaddig, míg az előre megállapított helyre érkezend.

56. §. Költözködés.

Ha egy selmezbányai polgár a községbe akar hurczolkodni, s ott mint Nagyközség polgára akar megtelepedni, következő teendői vagynak:

1. Ebbeli szándékát *írásban bejelenti a főpennai hivatal útján a kupak-tanácsnak*, mely hivatva van határozni. Ha az ügy sürgős, a belső tanács is határozhat.

2. Köteles a belső tanácsnak 0.3 liter jóféle papramorgót és a többi jelenlevő polgárságnak 1 liter bunda pálinkát fizetni.

3. Köteles nevét a község anyakönyvébe még a hurczolkodás megtörténte előtt bejegyezni.

A hurczolkodás következőleg megy végbe:

Biró uram összehíván a pennai hivatal útján a községet, az rendezett menetben a költözködő polgár lakása elé vonul. Itt biró uram kijelöli azokat a markos polgárokat a legényemberek sorából, kik a czók-mókot vinni fogják. Ezek felmennek a lakásra s lehozzák a holmikat. A menet azután megindul azon sorrendben, mint a hogy az 55. §-ban le vagyon írva, azon különbséggel, hogy a dísznőkondások és a hentes helyén az uj polgár két esküdt által karján fogva halad.

Az új lakáson bíró uram megtölti poharát a papramorgóval, így szól :
„Üdvözlöm az Urat, ki közénk vezérelt és üdvözöllek téged polpártárs és kérlek, légy hű a község törvényeihez és szokásaihoz Isten éltesen !“

Erre elénekeltetik a községi nóta és megivatnak a megivandók.

57. §. Hivatalos czé-czó.

Czé-czónak neveztetik, azon csárdabeli barátságos összejövetel, melyen a polgárság letéve az élet gondjait, szívét vidámitó községi zene és hosszúnakú üvegek jól cső társaságában tölt több vagy kevesebb órákat. A kupak-tanács kitűzván a helyet (s időt, a község akkor és ott összegyül. Mikoron pedig már számosan megjelentek volna, bíró uram botjával ütne hármat az asztalra, s erre legyen csend, hogy még a szunyog szerelmeskedése is hallható legyen. Bíró uram üdvözölje a megjelent polgárokat, a kántor uramat szólítsa fel, hogy adná meg a hangot és erre énekeltessek el a községi nóta. Azután mondassék : Dicsértessék. Azután pediglen ülnének le a polgárok, s mulatnának illedelmesen, *magyarosan*.

A czé-czóra mindenki hívhat vendéget, de adja tudtára, hogy az ott lévők a községi törvények alá esnek.

Minden vendég köteles bíró uramhoz járúlni és ott magát bemutatni.

Diszpolgárok elé bíró uram megy a feőpennával és a legőregebb esküdt. Bíró uram mindig az asztalfőn ül, s a feőpenna, s az esküdtek. Midőn már a jó kedv magasán csapongana, bíró uram üssön hármat az asztalra, s miután már minden elcsendesednék hirdesse ki, hogy a hivatalos czé-czónak vége volna.

Azaz most szabadabban mulathat mindenki, nevezetesen énekelhet, huzathat a cigánynyal és a jelvények eltétetnek. Bíró uram szavára ezután is mindenki köteles hallgatni.

A ki a vigaságot bármi néven megzavarja, szigoruan büntettessék. Ha a 12-ők tanácsából volna, kétszeresen büntettessék.

58. §. Az ördögüzés.

Hogy a jámbor polgárságot a gonosz szellemek az új esztendőben ne zavarják, szükséges minden ármányos lelket a kegyes községbeliek lakásaiból kizavarni.

E czélra a plebános, káplán, feőpenna, kántor uram és a bakterek új év táján elmennek ördögöt üzni.

Ez következőleg megyen végbe :

Tehátlan megjelenvén a jámbor polgár szobájának ajtaja előtt, karban elzengedezik a következő dalt :

(*Ad. not. Mennyből az angyal...*)

Községi polgárok, eljöttünk hozzátok, hozzátok ;

Ördögök üzését, szellem füstölését lássátok.

Kikergetjük innen akármilyen szép a fajtája,

Nem fárad mihaszna a nagy község papja, pennája. (Belépnek.)

Kántor. Dicsértessék !

Kar. Dicsértessék felőlünk.

Pap. Parochus et ceteri elindulának et illő tempore megérkezének ad te o! honestum civem.

Kántor. Amen.

Pap. Ördögök, manók, szellemek, sátán, rosz lelkek, Belzebub, Lucifer, boszorkány, igéző, jadas és mindenek halljátok: itt vagyunk.

Kar. Egy tesz kettőt belőlünk
Térj ki, térj ki előlünk!

Pap. Oh! jámbor házi nép, öreges és ifjak, asszonyok és leányok, cseléd-ek és urak, pislantsatok forrón a menny kárpitjára, s hívjátok a jókat roszak rontására.

Kántor Segitünk mi néked táltosok utóda.

Kar. Keresztbe tett seprűvel, hagyma koszorúval.

Pap. (dohánynyal *tömjénezve* titokzatosan deklamál)

Egy meg egy tesz kettőt,
Boszorkány igézőt.
Ötször öt huszonöt,
Manók és ördögök!
Három hetes huszonegy,
Lidércz lángja elül megy.
Semel, bis és ter,
Belzebub, Luczifer
Gellért tetejire
Dehinc ite, ite!

E közben a kar ájtatos félelemben zengi .

Szeretjük mi a pap imádságát,
De még jobban töltött káposztáját.
Hanem azt a kis bort sem vetjük meg,
A mit itten az asztalra tesznek.

Végre feőpenna uram egy vonással és egy ponttal az ajtóra rajzolja a következő jelet:

Az ördögüzés dija egy kis szalonna, esetleg egy pohár papramorgó.

Kivonatossan adtuk főiskolánkunknak, ifjuságának történetét, szokásait, s a mikor olvasóinktól búcsút veszünk, egy kis kritikát megkoczkáztatunk az elmondottak alapját képező objectumról: a mi életünkről. Sok ötletes dolog, az ifjai humoros világnézet megnyilatkozása kétségtelenül tetszetős lehet mind a közönségnek, mind minékünk. Boldog azon ember, kinek vig fiatalságából fejlődött ki higgadt, komoly férfi kora, mert hiszen esetleges balsorsában egy vi-

gasztaló időpontra mindig visszatekinthet. Ezen szerencsét a Selmeczen végzetek nem nélkülözik, s ez talán más főiskolákon irigylésre méltó lehet, ámde nekünk is van mit irigyelnünk azoktól, jöleszen a főváros egyetemétől: az intelligens szellemi élvezeteket. Exponált, kis városunk ilyenek hiányával van, hiszen valamire való színelőadást sem látunk soha.

Sajnos következménye az ilyen állapotnak, hogy a tehetséges emberek is felületessé válnak, modoruk elvidékiessedik, az akarat a köznapiaságban elernyed. Nincs külső támasz, melyre a belső szellemi és erkölcsi tartalom telepedhetnék. Hány genialis fiatal ember esett a nevbánomság betegségébe lelkesítő esztétikai élvezetek, azok példaadása hiányában. Ha viszonyunk e tekintetben javulna, akkor ugyan nagyobbára megszakadoznának a mai ifjúsági élet kapcsolatai, de látkörénck szélességében, hivatásának nemes felfogásában mérhetetlenül nyerne az akadémiai hallgatóság. Selmeczről egy ízben már el akarták tenni az akadémiát, — nem az lesz a rovására elmondandó érvek között az utolsó, melyet éppen most említettünk.

3/K 208

